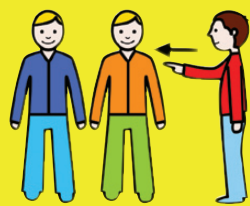
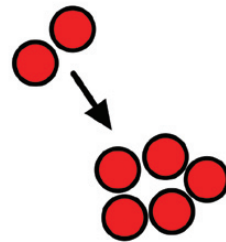
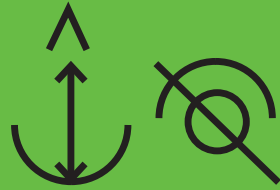

logopèdia

Revista del Col·legi de Logopedes de Catalunya
[33] juliol de 2018

Sistemes
Augmentatius i
Alternatius de
Comunicació

Normativa per a la publicació

• Estem oberts a qualsevol tipus de col·laboració. És important que les vostres propostes arribin per correu electrònic i que hi feu constar les vostres dades personals. No s'acceptaran cartes anònimes. Cal que utilitzeu la plantilla que trobareu a www.clc.cat. L'equip de redacció es reserva el dret de no publicar aquells treballs que, per defectes de redacció, de presentació o de contingut, no es considerin adequats, així com aquells treballs que, per problemes d'espai, no puguin ser inclosos en la publicació.

Edició Col·legi de Logopedes de Catalunya
Ptge. Pagès, núm. 13 • 08013 Barcelona
Tel. 93 487 83 93
• info@clc.cat

Equip de redacció Neus Calaf i Marta Esteve
Col·laboradors Àngel Aguilar, Carles Augé, Mariana Beltramini, Ignasi Clemente, Montserrat Garcia, Marta Giménez, Laura Lacárcel, Mar Lozano, José Manuel Marcos, Laura Marjanedas, Melissa Moyer, Sergio Palao, Eulàlia Pell, Claudia Portilla, David Romero, Gema Rubio, Víctor Santacruz, Rosa Tardiu, David Utanda, Sònia Vilaltella, Microlab

Correcció lingüística Consorci de Normalització Lingüística

Disseny i maquetació Santi Duran

Dipòsit Legal B-6850-2001- ISSN 1696-1544

La Revista del CLC és una publicació del Col·legi de Logopedes de Catalunya. No s'autoritza la reproducció total o parcial d'aquesta publicació. La Revista del CLC accepta la diversitat d'opinions del seus col·laboradors, els quals en són responsables.

Junta de govern del CLC

Mireia Sala (degana)
Núria Duaso (sotsdegana)
Elizabeth Estrada (secretària)
Núria Plava (sotssecretària)
Montserrat Costa (comptadora)
Núria Argelich (tresorera)
Núria Oriol (vocal d'Ètica i Deontologia)
Anna Vila (vocal de Suport Territorial)
Judith Guim (vocal de Territoris)
Mariona Clofent (vocal d'Estudiants i Joves)
M. Victoria González (vocal de Benestar i Família)
Mireia Torralba (vocal d'Educació)
Ana Bistuer (vocal de Salut)

Secretària tècnica

Neus Calaf

Cap d'Administració

Bernadette Campano

Administració

Neus Albado, Marta Esteve i Carme Pijuan

LOGOPÈDIA 33

Nosaltres volem comunicar-nos amb vosaltres

Bliss: www.blissymbolics.org

Arasaac: www.arasaac.org

Idea original: Núria Duaso

Editorial

Dret a la comunicació3

Vida col·legial

Gran èxit de participació pel DEL al Col·legi4

El CLC se suma a la celebració de l'any Dr. Jordi Perelló,
organitzat pel COMB5

La Comissió Mixta entre el CLC i el Departament de Salut edita un
document de consens sobre atenció a la disfàgia orofaríngia6

Monogràfic SAAC

Els logopedes col·legiats i els SAAC7

Jo tinc dret a...9

Comunicació augmentativa i dispositius mòbils10

El què qui com i experiències amb PECS12

Uso de los sistemas de comunicación aumentativa en
la atención temprana15

Aplicacions per a nens amb TEA16

Els SAAC com a instruments d'habilitació per a una escola inclusiva18

Recursos i productes de suport a la comunicació
(i participació de l'usuari)21

SAAC i gent gran amb afàsia24

VOICEITT. Una nova tecnologia de reconeixement de la veu
per a persones amb impediment de la parla27

Entrevista a un usuari de SAAC29

Racó Jurídic

Nou reglament europeu de protecció de dades30

Recursos

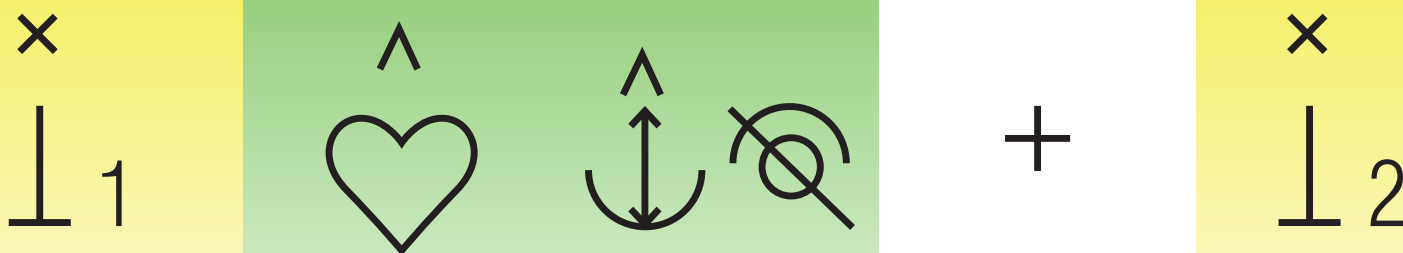
Llibres i eines31

Tastet de llengua

Relació, llista o llistat31

Experiències professionals

Reutilitzar Material (2ª part)32

Dret a la comunicació

Com cada any, el 6 de març el CLC va celebrar el Dia Europeu de la Logopèdia. Aquest any amb el lema de la Comunicació Augmentativa i Alternativa.

Atesa la bona acceptació i acollida dels col·legiats, des de la Junta vam apostar per enfocar la revista del Col·legi des d'una perspectiva de monogràfic dels SAAC, aprofundint i donant espai a compartir les pràctiques dels logopedes, i creant sinèrgies entre professionals que, des de la realitat diària, ens podien aportar experiència com a font de coneixement compartit.

Per poder donar espai a tots els col·legiats, hem intentat crear una revista atenent totes les formes de comunicació; englobant tot el cicle de la vida, des de l'atenció precoç fins a l'edat adulta; des del prisma del context educatiu, clínic i comunitari; reivindicant la representació i participació de persones usuàries de SAAC. També hem volgut donar veu a tots els col·legiats que en algun moment de la seva pràctica han utilitzat o utilitzen sistemes de comunicació, a través d'un breu qüestionari que vau rebre mitjançant el full informatiu del CLC.

Considerem que des del CLC hem de lluitar pel dret a la comunicació de totes les persones perquè és un dret humà bàsic. L'any 1992, la National Joint Committee for the Communicative Needs of Persons with Severe Disabilities va redactar el document "Communication bill of right"¹ (Carta dels drets de la comunicació), on es recullen els "drets bàsics de totes les persones amb discapacitat, de qualsevol tipus o gravetat, per expressar les condicions de la seva existència a través de la comunicació". El CLC aprofita aquesta revista per fer arribar el document, traduït i adaptat amb imatges, a tots els logopedes col·legiats de Catalunya.

Si ens basem en organismes de renom del nostre país que lluiten per defensar i promoure aquest dret, trobem la unitat

UTAC². Segons aquesta unitat, els sistemes augmentatius de comunicació "són formes d'expressió alternatives a la parla per a persones que no l'han adquirida o que l'han perduda per causes diverses. Inclouen recursos tecnològics, com els comunicadors electrònics amb veu i els ordinadors personals, adaptats per tal que puguin utilitzar-los fins i tot persones sense ús funcional de les mans. També inclouen altres formes de comunicació basades en els gestos i els signes manuals o en productes de suport de baixa tecnologia com els plafons de comunicació".

L'Associació Americana de la Parla, Llenguatge i Audició (American Speech Language Hearing Association – ASHA 1989) defineix la Comunicació Augmentativa i Alternativa com una "àrea de la pràctica clínica que intenta compensar els patrons de dificultats i/o discapacitat dels individus amb desordres severos de la comunicació". Així mateix, també emfatitza la importància que les intervencions per implementar un SAAC "han de ser multimodals, d'aquesta manera sempre s'han de tenir en compte les capacitats comunicatives que té l'individu, incloent-hi qualsevol forma de parla residual o vocalitzacions, gestos, signes i comunicació assistida" (ASHA, 1991)³.

Des del CLC volem fer una crida a poder continuar treballant, investigant i publicant sobre "què" entenem per SAAC, "qui" se'n pot beneficiar, "com" s'utilitzen, "quan" els hem de menester i "perquè". Aquesta darrera pregunta és la més senzilla però alhora la més intrínseca a l'ésser humà, perquè comunicar-se és un dret que tota persona té.

Així doncs, esperem que el treball d'aquest monogràfic us sigui útil per al vostre dia a dia, tant a nivell professional com personal. ■

Mariona Clofent

¹www.asha.org/uploadedFiles/NJC-Communication-Bill-Rights.pdf

²Unitat de Tècniques Augmentatives de Comunicació i Habilitació (UTAC)

³Services in Augmentative and Alternative Communication. ASHA

6 març

DIA EUROPEU DE LA LOGOPÈDIA

Col·legi de Logopedes de Catalunya

Aquest any:
Sistemes alternatius i augmentatius de la comunicació

6 de març de 2018, a les 18 h.
A la seu del CLC, Ptge. Pagès, 13, Barcelona

Mobility Equipment

Sign language

Apps and software

Speech devices

Gran èxit de participació pel Dia Europeu de la Logopèdia al Col·legi

La Comunicació Augmentativa i Alternativa, el lema del 2018

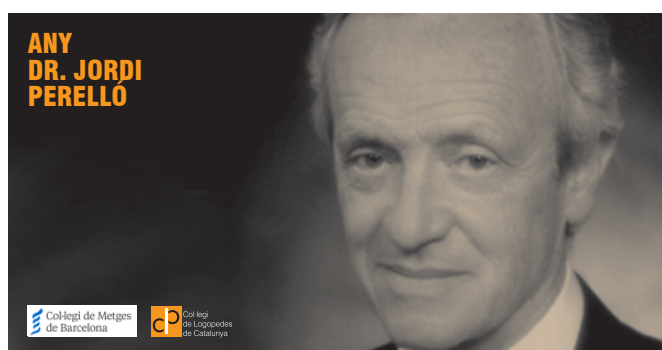

Dimarts 6 de març es va celebrar amb gran èxit de participació el Dia Europeu de la Logopèdia 2018, enguany dedicat als sistemes alternatius i augmentatius de la comunicació. La celebració es va iniciar amb una taula rodona titulada "SAAC: què i perquè" i coordinada per la Sra. Mireia Sala, degana del CLC. Els participants a la taula, el Sr. Carles Augé amb la contribució "Un pessic d'història", la Sra. Núria Duaso amb la presentació "CAA i Logopèdia" i el Sr. Jordi Lagares amb "Compartim algunes aplicacions de SAAC", van compartir diferents punts de vista sobre els SAAC amb tots els assistents a l'acte. Per finalitzar, hi va haver dues presentacions de casos: "Experiències amb PECS: La Laura", a càrrec de Sònia Vilaltella, i "Suport a la conversa a través de l'ús de la tablet i l'escriptura. El treball amb la Silvina", a càrrec d'Ester Fernández (la logopeda) i Silvina Palandri (la pacient). ■

El CLC se suma a la celebració de l'any Dr. Jordi Perelló, organitzat pel COMB

El CLC recorda amb calidesa la figura del Dr. Jordi Perelló des d'un punt de vista professional, científic i personal

El passat dilluns 11 de Juny de 2018 va tenir lloc a la seu del CLC un acte d'homenatge al Dr. Jordi Perelló emmarcat dins els actes de commemoració de l'any Dr. Jordi Perelló, organitzat pel Col·legi Oficial de Metges de Barcelona i inaugurat a l'abril amb un acte al COMB.

Després de la benvinguda i presentació de l'acte a càrrec de la Sra. Mireia Sala, degana del CLC, i la Dra. Begonya Torres, hi va haver un total de cinc intervencions que van glosar la figura del Dr. Jordi Perelló des del punt de vista professional, científic i personal. El Dr. Josep M Vila va oferir una dissertació sobre la teoria muco-ondulatòria del Dr. Perelló en el coneixement actual de la fonació, la Dra. Montserrat Bonet va parlar del Dr. Perelló com a pioner de la foniatria a Catalunya, la Dra. Teresa Herrero del Dr. Perelló i les associacions de foniatres, la Sra. Catherine Perelló del Dr. Perelló i les associacions de logopedes prèvies al CLC i finalment el Dr. Enric Perelló va glosar sobre el Dr. Perelló com a home del renaixement.

L'acte celebrat al CLC compartia cartell no només amb l'acte inaugural a la seu del COMB a l'abril, sinó també amb un tercer acte a l'Escola Superior de Música de Catalunya a l'octubre i un últim a la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya al novembre; un cartell que posa de relleu el caràcter polifacètic que sempre va caracteritzar el Dr. Jordi Perelló. ■

Sra. Mireia Sala

Dra. Begonya Torres

Sra. Catherine Perelló

Dr. Josep M. Vila

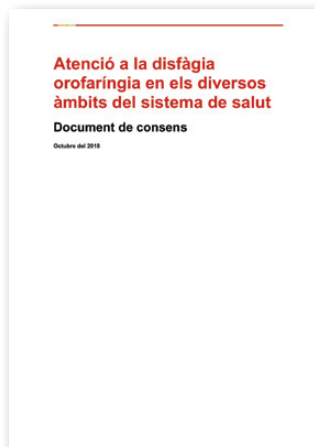
Dra. Montserrat Bonet

Dra. Teresa Herrero

Dr. Enric Perelló

La Comissió Mixta entre el CLC i el Departament de Salut edita un document de consens sobre atenció a la disfàgia orofaríngia

El document de consens, titulat "ATENCIÓ A LA DISFÀGIA OROFARÍNGIA EN ELS DIVERSOS ÀMBITS DEL SISTEMA DE SALUT. Document de consens", serà presentat en un acte institucional el proper 10 d'octubre

La disfàgia orofaríngia és una alteració de la deglució que preocupa molt als professionals logopedes i, conseqüentment, al Col·legi de Logopedes de Catalunya. Aquest símptoma afecta de forma molt important a la

qualitat de vida de les persones que el pateixen i pot arribar a provocar la mort del pacient si es complica amb quadres de desnutrició i pneumònia per aspiració.

Sabem que la detecció i la intervenció multidisciplinària de la disfàgia orofaríngia redueix la morbiditat i la mortalitat dels pacients alhora que en millora la qualitat de vida. Tanmateix, a Catalunya l'atenció a la disfàgia és diversa en els diferents àmbits d'atenció sanitària. És per aquest motiu que des de la Comissió Mixta entre el Departament de Salut i el Col·legi de Logopedes de Catalunya es va considerar oportú coordinar l'elaboració d'un document de consens que homogeneïtzés unes recomanacions per al seu abordatge en els diferents àmbits del sistema de salut català.

La coordinació i edició d'aquest document ha anat a càrrec de la Comissió Mixta entre el Departament de Salut i el Col·legi de Logopedes de Catalunya.

legi de Logopedes de Catalunya però és fruit del consens entre múltiples col·legis professionals, societats científiques, patronals de serveis, associacions de pacients i professionals del Departament de Salut. Totes aquestes persones i organitzacions han participat en la revisió del manuscrit redactat des del CLC tot oferint la seva opinió argumentada respecte el contingut proposat. Òbviament, el consens s'ha basat en les millors recomanacions científiques disponibles i, com no podia ser d'una altra manera, ha tingut un fort caràcter multidisciplinari.

Aquest document de consens es presentarà en un acte públic que tindrà lloc el proper 10 d'octubre, el programa del qual es detalla més avall. Convidem a tot el col·lectiu a assistir a aquest acte i confiem que aquest document que es presenta serveixi de guia als professionals per a l'homogeneïtzació de l'atenció a la disfàgia orofaríngia a tots els àmbits del sistema sanitari a Catalunya.

Per finalitzar, volem destacar que aquest document és el resultat de mesos de gestions i treball en el marc de la Comissió Mixta. Treballem amb la seguretat que ens dona la vostra confiança i paciència. Per moure un granet de sorra a vegades calen esforços titànics, però la professió s'ho mereix i els pacients també. ■

PROGRAMA DE L'ACTE DE PRESENTACIÓ DEL DOCUMENT: ATENCIÓ A LA DISFÀGIA OROFARÍNGIA EN ELS DIVERSOS ÀMBITS DEL SISTEMA DE SALUT Document de consens

10 d'octubre de 2018

12 h Inauguració de l'Acte

Sra. Neus Rams Pla, Directora general d'Ordenació Professional i Regulació Sanitària
Sra. Mireia Sala Torrent, Degana del Col·legi de Logopedes de Catalunya

12.15 h Ponència "Diagnòstic i tractament de la disfàgia orofaríngia i les seves complicacions: de la compensació a la recuperació de la funció deglutòria"

Dr. Pere Clavé Civit, President de l'European Society for Swallowing Disorders, Director Acadèmic, de Recerca, Innovació del Consorci Sanitari del Maresme

12.45 h Presentació del Document

Sra. Núria Duaso Caldés, Sotsdegana del Col·legi de Logopedes de Catalunya

13.15 h Precs i Preguntes

13.45 h Clausura de l'Acte

Sr. Josep Davins i Miralles, Subdirector general d'Ordenació i Qualitat Sanitàries i Farmacèutiques

Monogràfic SAAC

Els logopedes col·legiats i els els SISTEMES ALTERNATIUS I AUGMENTATIUS DE COMUNICACIÓ

Tal i com s'explica en l'editorial, en motiu del lema del Dia Europeu de la Logopèdia 2018 (SAAC) la Junta de Govern va acordar dedicar aquest número de la revista a articular un monogràfic d'intercanvi d'experiències amb SAAC.

Per una banda, el Col·legi volia donar veu a logopedes col·legiats que fossin experts en l'ús de SAAC en diferents àmbits d'actuació i que volguessin compartir les seves experiències amb tot el col·lectiu. Totes les persones amb qui es va contactar van respondre molt positivament a la iniciativa i han dedicat part del seu temps a redactar els articles que trobareu a les properes pàgines. Des del Col·legi de Logopedes de Catalunya volem fer constar aquí el nostre més sincer agraïment per totes i cadascuna de les contribucions que totes les persones autores han fet en l'elaboració d'aquest monogràfic.

Per altra banda, des del Col·legi es volia conèixer també quin és l'ús dels SAAC que fan els logopedes col·legiats. És per això que el 26 d'abril del 2018 es va llançar una enquesta a través per recollir aquesta informació. Es van obtenir respostes de 79 logopedes el 15% dels quals sempre utilitza SAAC en la seva pràctica clínica, el 34% utilitza SAAC quasi sempre, el 38% a vegades, el 5% quasi mai i el 8% mai. A partir de les seves respostes hem pogut extreure informació sobre les franges d'edat en les quals treballen amb SAAC, els àmbits d'actuació, els perfils d'usuaris, els recursos, materials i aplicacions més utilitzats, les limitacions que es troben en la utilització dels SAAC i la formació que tenen els professionals.

A continuació us resumim els resultats més rellevants obtinguts a través d'aquesta enquesta.

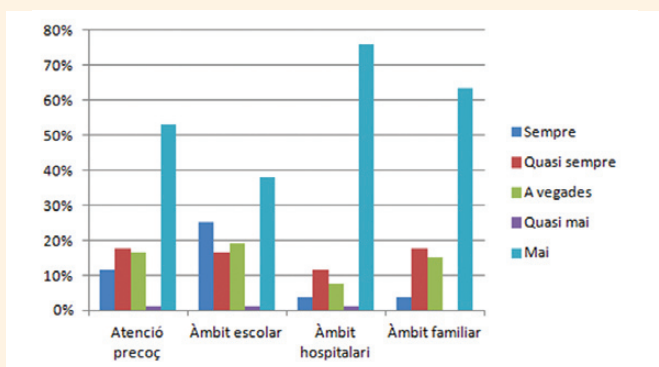

Figura 2. Àmbits en els quals els participants apliquen majoritàriament els SAAC

La franja 3-6 anys és la franja d'edat en la qual els enquestats fan un ús major dels SAAC

Tal i com es mostra en la **figura 1**, la major part dels enquestats (un 36%) utilitzen els SAAC entre quasi sempre i sempre en infants d'entre 3 i 6 anys. En menor mesura, un 26% dels enquestats utilitzen els SAAC entre quasi sempre i sempre en infants d'entre 6 i 12 anys i un 21% els utilitzen en la franja 0-3 i en la franja 12-18. La franja d'edat en la qual els enquestats utilitzen menys els SAAC és en els adults, franja en la qual el 19% dels enquestats utilitza SAAC entre quasi sempre i sempre.

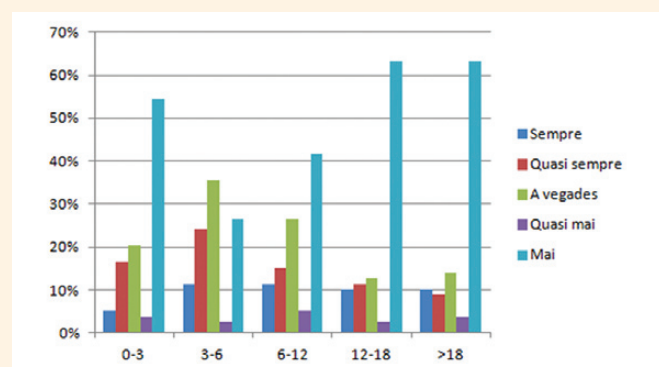

Figura 1. Edats dels usuaris dels SAAC

A l'escola és on més s'utilitzen els SAAC i als hospitals on menys

Tal i com es mostra en la **figura 2**, la major part dels enquestats (un 41%) utilitzen els SAAC entre quasi sempre i sempre en l'àmbit escolar. En menor mesura, un 29% dels enquestats els utilitzen entre quasi sempre i sempre en atenció precoz i un 22% en l'àmbit familiar. Únicament un 15% dels enquestats utilitzen SAAC entre quasi sempre i sempre en l'àmbit hospitalari. Altres contextos que citen els col·legiats són l'àmbit residencial, centres de dia i centres de treball ocupacional.

El TEA és el perfil d'usuari de SAAC més freqüent

A la **figura 3** es pot observar com un 44% dels enquestats utilitzen SAAC amb els usuaris amb TEA entre quasi sempre i sempre, seguits dels TEL (24%), les afàsies (18%), les disàrtries (17%) i les demències (6%). Els enquestats també mencionen que fan ús de SAAC amb persones amb dèficit auditiu, paràlisi cerebral i discapacitat intel·lectual, entre d'altres.

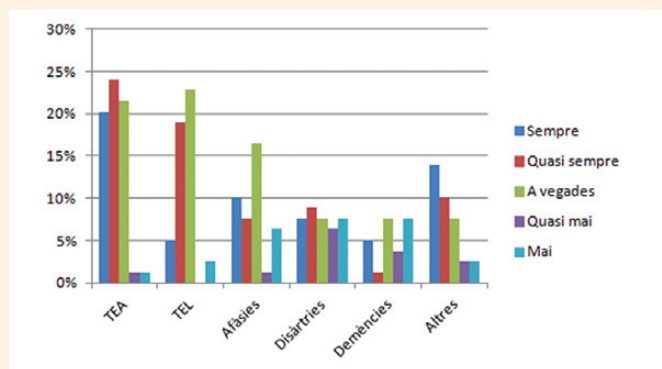

Figura 3. Perfils d'usuaris que els participants atenen amb SAAC

Les imatges d'ARASAAC són els materials més utilitzats

Pel que fa als recursos, materials i aplicacions utilitzats, veiem a la **figura 4** com el material més utilitzat són les imatges d'ARASAAC, amb un 63% dels enquestats que l'utilitza entre quasi sempre i sempre. Altres tipus d'imatges (PSC, PECS i Boardmaker) són utilitzats entre quasi sempre i sempre per un 14%, un 11% i un 10% respectivament, representant una utilització molt menys estesa. L'objecte real és utilitzat entre quasi sempre i sempre per un 32% dels enquestats, seguit del 24% que utilitzen aplicacions tecnològiques.

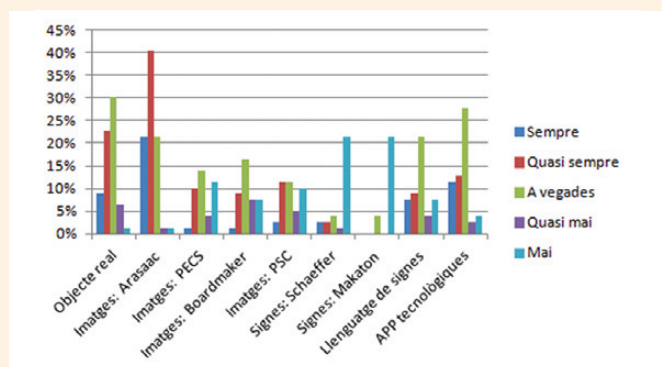

Figura 4. Recursos, materials i aplicacions més utilitzats

Pel que fa als tipus de suport, veiem a la **figura 5** com un 53% dels enquestats utilitza suports de baixa complexitat (llibretes, cartolines i àlbums, entre d'altres) entre quasi sempre i sempre. Un 31%, en canvi, utilitza entre quasi sempre i sempre suports d'alta complexitat o tecnològics (tauletes, telèfon i comunicadors, entre d'altres).

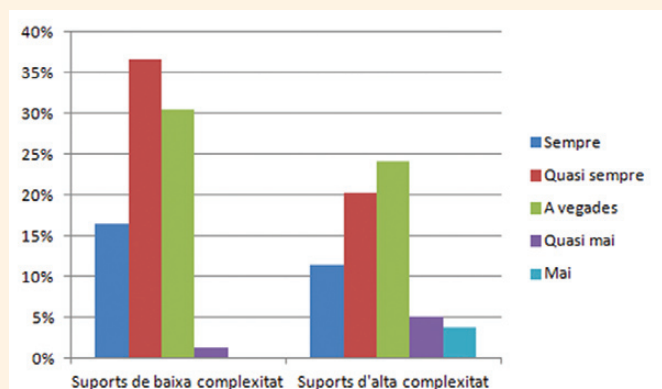

Figura 5. Nivell de complexitat dels suports utilitzats

La generalització de l'eina a la comunitat es considera la principal limitació dels SAAC

Tal i com mostra la **figura 6**, la limitació amb la qual els professionals topen més sovint quan implementen un SAAC és la dificultat en la generalització de l'eina a la comunitat. En relació a aquest punt, un 46% dels enquestats topen amb aquesta dificultat entre quasi sempre i sempre. En menor mesura, una altra limitació que es troben els professionals és la poca implicació de la família: un 25% dels col·legiats s'hi troben entre quasi sempre i sempre. Un 21% dels enquestats troben dificultats entre quasi sempre i sempre en l'ús dels SAAC a l'aula i un 17% topa entre quasi sempre i sempre amb reticències d'altres professionals.

A més, els enquestats mencionen altres limitacions com, per exemple, la falta de formació específica, la manca de temps per fer, no tan sols assessorament, sinó també seguiment i intervenció, la dificultat per mantenir el material i que s'apliqui per part d'alguns professionals i algunes dificultats tècniques com la manca d'accés a internet al lloc de treball. Pel que fa a limitacions en els mateixos usuaris, alguns enquestats mencionen resistències, poc interès o manca de consciència de la utilitat dels SAAC per part del propi usuari, limitacions cognitives i visuals dels usuaris, la dificultat per a la gestió i ús de comunicadors o tauletes amb adults afàsics i la desmotivació de l'afectat també en casos d'afàsia. Una última limitació destacada per un dels enquestats és la rutina que fa que els interlocutors s'avancin a allò que l'usuari de SAAC vol comunicar.

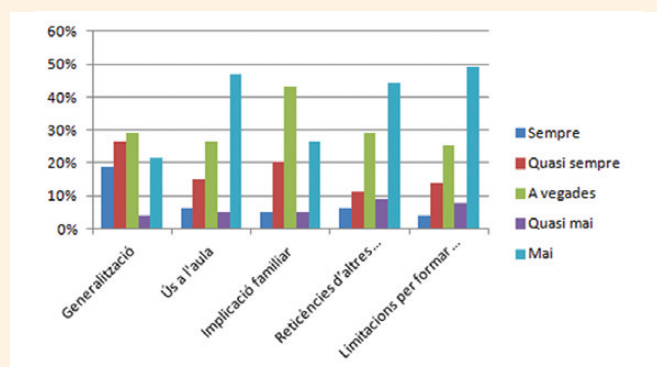

Figura 6. Limitacions amb les quals es troben els professionals

L'intercanvi professional entre les fonts de formació i aprenentatge

Pel que fa a la formació dels professionals, un 59% dels enquestats expressa que part de la seva formació ha estat rebuda a través de cursos específics de formació i un 42% expressa que part de la seva formació ha estat a través de webs de consulta. Un 33% dels enquestats es considera autodidacta (un 23% dels quals s'hi considera de forma exclusiva i la resta de forma combinada amb altres fonts d'aprenentatge i formació). Els enquestats també esmenten que han après al mateix lloc de treball i l'experiència professional, els assessoraments rebuts i l'intercanvi professional.

És justament l'interès en l'intercanvi professional com a font de formació i aprenentatge el motiu pel qual s'ha articulat aquest monogràfic que ara us presentem. Esperem que en gaudiu i reiterem el nostre agraïment a totes les persones que heu col·laborat en la seva redacció. ■

JO TINC DRET A...

Totes les persones amb discapacitat de qualsevol tipus o grau de severitat tenen el dret bàsic d'expressar, a través de la comunicació, les condicions de la seva existència. Totes les persones disposen dels següents drets de comunicació específics en les interaccions diàries.

Autor pictogrames: Sergio Palao Procedència: <http://catedu.es/arasaac/> Llicència: CC (BY-NC-SA)

Autor: José Manuel Marcos i David Romero Traducció: Mariona Clofent i Torrentó

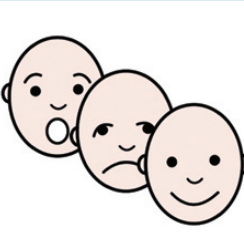
ESCOLLIR ENTRE OPCIONS REALS

DIR NO I REFUSAR ELECCIONS

DEMANAR EL QUE VULL

COMPARTIR ELS MEUS SENTIMENTS

SER ESCOLTAT I TENIR UNA RESPOSTA, ENCARA QUE AQUESTA SIGUI "NO"

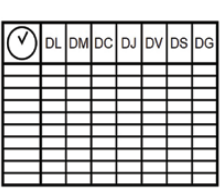
DEMANAR I OBTENIR ACCIÓ I INTERACCIÓ

JO TINC DRET A...

TENIR I UTILITZAR SEMPRE EL MEU SISTEMA DE COMUNICACIÓ

PREGUNTAR I CONÈIXER SOBRE LA MEVA AGENDA I EL MEU MÓN

REBRE AJUDA SOBRE COM M'HE DE COMUNICAR

TENIR EL MEU SISTEMA DE COMUNICACIÓ EN ORDRE I ACTUALITZAT

SER UN MEMBRE COMPLET I IGUAL A LA MEVA COMUNITAT

SER TRACTAT AMB RESPECTE I DIGNITAT

PARLAR AMB MI, NO SOBRE MI

QUE ES COMUNIQUIN AMB MI AMB SENSIBILITAT

Comunicació augmentativa i dispositius mòbils

Carles Augé i Lidon, Psicòleg. Director EAP "B-34" Sabadell i Sant Quirze
Núria Duaso i Caldés, Logopeda. Col. núm. 08-0321

L'objectiu d'aquest escrit consisteix a reflexionar al voltant dels avantatges i limitacions que la tecnologia ofereix al camp de la Comunicació Augmentativa i Alternativa (CAA) per poder posar l'accent en el que és autènticament important: allò que la tecnologia ens ha de fer més fàcil i **ahora recordar aquelles bones pràctiques que cal preservar.**

El fet que la tecnologia millori, no implica necessàriament la millora de les habilitats comunicatives d'un usuari de sistemes de CAA. Segons Light (1989) per ser un comunicador competent cal dominar quatre tipus de competències i, a més, que aquestes capacitats se sumin, s'aprenquin, s'ensenyin.

La competència lingüística implica l'aprenentatge del codi lingüístic del sistema de CAA (SPC, ARASAAC, Bliss, escriptura...), sumat a l'aprenentatge del llenguatge de l'entorn, de símbols i vocabulari, de combinació d'aquests símbols en frases.

La competència operativa comporta l'aprenentatge de les habilitats per fer funcionar l'ajuda tècnica. Habilitats motrius, visuals, auditives i cognitives (aprendre a millorar l'eficàcia, a navegar per les pàgines, a endreçar i mantenir endreçada l'ajuda).

La competència social té a veure amb la capacitat per iniciar, mantenir i acabar les converses (salutacions, demandes, negatives...), intercanviar els torns de conversa, implicació activa i interès en la comunicació.

La competència estratègica suposa aprendre a desenvolupar estratègies compensadores per a una comunicació efectiva. Guiar els interlocutors ("Endevina, si et plau", "Fes-me preguntes de sí/no"). Trobar altres maneres de dir una mateixa cosa, disposar de missatges pregravats...

Quins són els factors clau perquè funcioni la comunicació amb ajuda? (Millar i Scott, 1998).

- **Una avaluació acurada** que identifiqui el mitjà de comunicació, el mètode d'accés i el sistema de representació dels significats. L'avaluació ha d'estar present de manera continuada, considerant les necessitats comunicatives d'avui i les de demà.

- **Entrenament:** Hi ha tres possibles perfils de persones amb necessitats d'entrenament:

- **L'usuari d'un SAAC (Sistema Augmentatiu i Alternatiu de Comunicació):** Murphy et al. (1996) afirmen que aprendre a

comunicar-se a través d'un SAAC és tan difícil com aprendre una llengua estrangera. Cal ser competent en les quatre àrees anteriorment citades. Calen oportunitats d'aprenentatge, estratègies d'ensenyament...

- **El facilitador:** Persona propera a l'usuari de CAA que té la responsabilitat de mantenir les ajudes al dia, en promou l'ús, etc. Necessita suport i entrenament continu.
- **Les altres persones que es comuniquen amb l'usuari:** Cal que aprenquin a donar més temps, a no dominar les converses, a saber restablir els trencaments de conversa... En reconèixer que els interlocutors tenen un paper important en el procés de CAA haurem de dedicar-los temps i entrenament.

- **Vocabulari:** Decidir el vocabulari és tot un repte. Ha de ser apropiat, modificable en funció dels canvis d'interessos o de nous fets. És una feina d'equip en què cal incloure el comunicador augmentat.

- **Oportunitats de comunicació:** Disponibilitat de l'ajuda en tot moment. L'ús de preguntes tancades o de sí o no, preguntes obertes, amb resposta múltiple, amb espera estructurada... donant per descomptat que l'usuari té alguna cosa a dir i vol dir-la.

- **Suport tècnic:** La tecnologia és cada cop més sofisticada. Moltes persones amb discapacitat poden comunicar-se igual que qualsevol altra per Internet. Però la tecnologia també presenta problemes, començant per aspectes menors (es pot fer malbé un commutador o caure del seu suport) que poden esdevenir una barrera. Molts professionals de la comunicació no sabem/saben soldar, connectar commutadors, programar informàticament, etc. És important disposar de professionals que puguin resoldre aquests problemes.

- **Temps:** Per donar suport a la comunicació cal temps. Per comunicar-se, per aprendre a utilitzar l'ajuda, per aprendre un sistema de CAA, per coordinar/entrenar/donar suport a la xarxa d'interlocutors, per reparacions/manteniment, per treballar des del despatx del logopeda i fora d'allà, per compaginar l'ensenyament de les habilitats de comunicació amb els continguts curriculars...

• **Canviar d'actitud:** Sara Blackstone (1991) diu que la qualitat de la interacció que es dona amb un comunicador augmentat està en funció del tipus de creences i actituds que l'interlocutor té de les persones amb discapacitat. Les actituds vers les persones amb discapacitat són, generalment, negatives i han de ser positives. Els comunicadors augmentats han de sentir que estan treballant en un ambient motivador, on es valora i anima l'ús de l'ajuda tècnica.

McNaughton i Light (2013) repassen els beneficis i reptes de les tecnologies mòbils i afirmen que la seva introducció ofereix noves possibilitats com:

• **Augment de la consciència i l'acceptació social de la CAA entre la població general:**

Les tecnologies mòbils han portat la CAA a la norma. Les apps de CAA són a la mateixa botiga que altres apps, cosa que augmenta la consciència pública de la CAA i ha portat a una major atenció dels mitjans. Actualment les tecnologies mòbils són valorades socialment i, a més, estan lliures de l'estigma associat a l'ús de tecnologies d'ajuda.

• **Major capacitació dels consumidors per accedir a solucions CAA:**

L'àmplia disponibilitat de tecnologies mòbils, la facilitat de compra d'apps CAA i el cost relativament baix, han donat lloc a canvis en la manera com s'hi accedeix. Històricament, les ajudes a la comunicació s'obtenien a través d'un model clínic de prestació de serveis, que partia de l'avaluació de CAA per professionals, la prescripció d'un aparell i un seguiment de suport. Ara s'aplica un nou model de consum. Això ha provocat una democratització de l'accés a la tecnologia CAA, on els usuaris o les famílies prenen les seves pròpies decisions sobre les solucions CAA.

El cost relativament baix de les tauletes comporta que famílies i escoles puguin comprar-ne. De fet, alguns estudis posen de manifest que entre un 68 i un 73% de les persones amb tauletes amb aplicacions per a la CAA van adquirir-les directament (Meder, 2012, Scherz, Dutton, Steiner i Trost, 2010, citat per McBride, 2011). Gairebé el 30% de les famílies van informar que l'assequibilitat és el factor més influent en la seva decisió de compra (Meder, 2012).

• **Augment d'usuaris de CAA:**

Segons Beukelman (2012), hi ha més persones que fan servir CAA tant pel que fa al tipus de discapacitat com pel que fa al ventall d'edat.

• **Major funcionalitat i interconnectivitat:**

Potser els millors beneficis potencials de les tecnologies mòbils són la major funcionalitat i interconnectivitat. La pròpia naturalesa de la comunicació en societat ha canviat. Les persones que necessiten CAA tenen la necessitat i el dret d'utilitzar les mateixes opcions de comunicació que la resta de persones, com l'accés a la sortida de veu, la producció escrita per respondre a les demandes educatives, obtenir informació d'Internet, multimèdia, missatges de text i telèfons mòbils per promoure les relacions socials, mitjans socials per connectar amb amics, etcètera.

• **Major difusió de la recerca i el desenvolupament CAA:**

En la mesura en què les tecnologies mòbils han acostat la

CAA a la població general i les apps de CAA esdevenen tan accessibles, també hi ha una major difusió de la recerca i el desenvolupament de la CAA. Ja no estan restringits als fabricants de tecnologia d'ajuda, sinó que ha augmentat a família, estudiants, clínics i programadors generalistes.

Per altra banda, McNaughton i Light (2013) anomenen quatre reptes que s'han d'abordar per assentar els beneficis potencials de les tecnologies mòbils:

• **Mantenir l'enfocament en la comunicació, no només la tecnologia:**

Segurament, el major perill de la revolució de les tecnologies mòbils és que l'entusiasme provoqui centrar l'atenció en la pròpia tecnologia, en lloc de la veritable meta final: la comunicació. Les tecnologies mòbils no són més que una eina per assolir un altre objectiu: facilitar la comunicació efectiva i la participació plena en la societat. Adquirir un aparell sense conèixer les prestacions que pot oferir pot provocar l'abandonament del recurs.

• **Desenvolupar enfocaments innovadors per a l'avaluació i la intervenció en CAA:**

Aquest canvi de paradigma ha provocat que es descuidi l'avaluació i la intervenció en CAA. McNaughton i Light (2013) indiquen que es compra tecnologia mòbil de CAA sense la participació de professionals. Només el 54% de les persones que van usar un iPad per a CAA havia rebut avaluació en CAA per determinar el sistema de comunicació. I en un altre estudi, es va trobar que només el 38% de les famílies s'havien refiat de les opinions d'experts, amb només un 4% que deien que el suport professional havia influït per determinar quines apps CAA comprar. Per tant, els usuaris i les famílies es deixen influenciar pels mitjans de comunicació o per recomanacions d'amics i familiars. En molts casos, saltar-se l'avaluació de CAA provoca una compra de tecnologies mòbils i d'apps de CAA que no s'ajusten a les necessitats i habilitats de l'individu.

La simple provisió d'un sistema de CAA no permet una comunicació efectiva. Gairebé sempre calen suports per a l'aprenentatge i l'ús. Cal una intervenció concertada a crear competència comunicativa. McNaughton i Light (2013) indiquen que molts pares no se sentien capaços d'ajudar els fills a fer servir l'aparell per a la comunicació i d'altres demanaven ajuda per poder donar suport als fills.

• **Assegurar la facilitat d'accés a la CAA:**

Segueixen havent-hi moltes persones amb necessitats complexes de comunicació que no poden accedir a les tecnologies mòbils amb la suficient precisió o eficiència. S'han generat un gran nombre d'apps de CAA, però la gran majoria requereixen moltes habilitats motrius, cognitives i de percepció sensorial. Aquestes apps sovint no són accessibles als individus que presenten complexes alteracions motrius, cognitives o de percepció sensorial.

• **Donar suport a una àmplia varietat de funcions de comunicació:**

Ara és el moment d'adoptar una perspectiva àmplia que ha d'incloure la sortida de veu per donar suport a les interaccions cara a cara, l'escriptura per fer front a les necessitats educatives, multimèdia per compartir experiències, Internet per accedir ràpidament a una àmplia gamma d'informació, mitjà de comunicació social per establir xarxes, missatges de text i

telèfons mòbils per connectar-se amb amics, Twitter per compartir opinions i reaccions, i blogs per construir comunitats amb interessos similars. Ara és el moment d'aprofitar l'augment de funcionalitat proporcionada per les tecnologies mòbils.

CONCLUSIONS

Per poder construir aplicacions destinades a millorar la comunicació per a les persones que tenen necessitat d'utilitzar SAAC, no n'hi ha prou a disposar de bones eines tecnològiques

(maquinari i aplicacions). Cal un treball específic i especialitzat que encaixi les necessitats de l'usuari, les demandes de l'entorn i les demandes pròpies del maquinari i del programari que es posa a l'abast de l'usuari.

Creiem que cal tenir arguments que ajudin a reflexionar totes les persones implicades en l'atenció a persones amb necessitats en la comunicació ja que les tecnologies mòbils estan revolucionant molts aspectes que són cabdals per a l'èxit de les tecnologies aplicades a la comunicació. ■

Referències bibliogràfiques

- Beukelman, D. (2012, June 28). AAC for the 21st century: Framing the future. Presented at the RERC on Communication Enhancement State of the Science Conference. Obtingut de <http://aac-rerc.psu.edu/index.php/projects/show/id/14>
- Blackstone, S. (1991) Augmentative Communication News, 4:2.
- Light, J. (1989) Towards a Definition of Communicative Competence for Individuals Using Augmentative and Alternative Communication Systems. AAC, 5, 137-144.
- McBride, D. (2011). AAC evaluations and new mobile technologies: Asking and answering the right questions. Perspectives on Augmentative and Alternative Communication, 20 (1), 9 – 16.
- Meder, A. (2012, March 28). Mobile media devices and communication applications as a form of augmentative and alternative communication: An assessment of family wants, needs, and preferences (Masters thesis). Obtingut de University of Kansas ScholarWorks: <http://hdl.handle.net/1808/10676>
- Millar, S. i Scott, J. (1998) What is Augmentative and Alternative Communication? An introduction. Baixat el dia 1 de maig de 2013 de http://terapiadafala.biz/uteis/artigos/introbook_of_aac.pdf
- Murphy, J; Markova, I; Collins, S. i Moodie, E. (1996) AAC Systems: Obstacles to effective use, European Journal of disorders of Communication, 31:1, 31-44.
- McNaughton, D. i Light, J. (2013) The iPad and Mobile Technology Revolution: Benefits and Challenges for Individuals who require Augmentative and Alternative Communication. Augmentative and Alternative Communication, 2013; 29(2): 107-116

El què qui com i experiències amb PECS

Sònia Vilaltella Verdes, Filòloga, logopeda i psicòloga. Col. Núm. 08-1159. Directora de Pyramid Educational Consultants Spain, SL. Directora del Centre d'Atenció al Desenvolupament Quian.

Personalment vaig conèixer PECS el 2002, en un poblet remot del sud d'Irlanda, de la mà del Cian i del Kian. Aquests dos nens van ser la meua entrada a l'autisme i al sistema de comunicació per intercanvi d'imatges.

A ells els dec el descobriment de la meua passió per la intervenció en les dificultats del llenguatge i alhora representen el meu punt de partida amb PECS i la meua especialització professional.

Fa just 3 anys els vaig anar a veure. Actualment el Cian té 24 anys i es comunica a través de les imatges, el Kian en té 19 i en l'actualitat no requereix sistemes de comunicació augmentatius o alternatius.

A partir d'aquí he viscut moltíssimes experiències que m'han mostrat l'impacte de l'ús de PECS en les persones i famílies amb què treballem, i que fa que senti que em dedico a una de les professions més satisfactòries que existeixen: la de qui ajuda a donar veu a qui no en té.

Però comencem pel principi:

- **QUÈ es PECS?** PECS és l'acrònim de **Picture Exchange Communication System** o, traduït al català: el Sistema de Comunicació per Intercanvi d'Imatges. PECS va néixer el 1985 en una escola de Delaware (EUA) de la mà de l'Andy Bondy, psicòleg i la LoriFrost, logopeda. Conjuntament van iniciar la formació reglada del sistema el 1992 per assegurar-ne la replicabilitat i fiabilitat a través de l'empresa: **Pyramid Educational Consultants, Inc.** www.pecs-spain.com

El 2008 va néixer Pyramid Educational Consultants SPAIN, empresa que fa la formació dels cursos de PECS als països de Llatinoamèrica, Espanya i Itàlia. El 2017 es van fer 1.054 cursos de PECS de nivell 1, amb un total de 25.136 participants arreu del món.

• **A QUI VA DIRIGIT PECS?** PECS va néixer dins el món de l'autisme però ràpidament es va veure la seva efectivitat amb altres diagnòstics, actualment és valorable usar-lo en qualsevol cas en què hi hagi una afectació de la parla com a modalitat principal de comunicació. PECS és tant un sistema de comunicació augmentatiu com alternatiu i saber si s'intervé amb un ús o amb un altre definirà els objectius de treball. Les nostres experiències més recents han estat amb persones amb la síndrome 22q, síndrome d'Angelman, síndrome de Stickler, síndrome de Wolf, síndrome d'Idi, d'altres síndromes minoritàries, autisme verbal i no verbal i alguns casos sense diagnòstic clar; tots tenen una història, un treball i una família amb qui estem en contacte constant.

• **COM es treballa amb PECS?** PECS és un sistema d'expressió que s'ensenyava per fases i que van des de les demandes fins als comentaris. Es comença amb demandes senzilles i amb alt interès per als alumnes i evoluciona cap a l'ensenyament d'estructures més complexes, amb un augment del vocabulari cada cop més complex. En alguns casos passem de les imatges a les paraules per convertir PECS en un intercanvi ja no d'imatges sinó de llenguatge escrit. Un cop s'arriba a estadis avançats es valora individualment el pas a la parla en el cas que aparegui o a comunicadors electrònics que permeten una organització més fàcil de grans quantitats de vocabulari en cas que la parla no es desenvolupi de forma funcional o que no aparegui.

Aquí m'agradaria compartir algunes de les experiències de què més he après i alguns dels comentaris dels pares sobre el que ha significat per a ells l'ús de PECS.

L'Íker. L'Íker és un nen amb autisme amb llenguatge verbal ecològic per al qual PECS va ser un gran suport per a la parla espontània. L'excelsion del cas va ser veure com l'Íker podia construir estructures gramaticals als 3 anys i mig superiors a les de molts dels seus companys de classe de l'ordinària. Actualment la seva terapeuta, la Judith Comajuan, s'encarrega que la comunicació a través de PECS es generalitzi a la seva vida diària. Aquí teniu una mostra de les seves meravelles als 4 anys:

L'Íker va tenir una conducta que mai havia vist abans: durant la fase IV de PECS ensenyem a assenyalar els pictogrames de la frase mentre llegim les paraules que hi apareixen i després deixem de parlar nosaltres per incentivar-los a ells, doncs aquí ell va començar a assenyalar sobre les persones paraules invisibles quan no tenia el suport de les imatges al davant. Recordava com es parlava quan relacionava la parla amb l'assenyalament que li havíem ensenyat durant la fase IV. Això ens ensenya que els SAAC donen un suport real a les estructures cerebrals que molts necessiten per poder utilitzar la parla!

El Peter. El Peter és un alumne d'origen rus escolaritzat en una escola anglesa a Barcelona. Té un diagnòstic d'autisme i el seu llenguatge quan va arribar a nosaltres era de paraules ocasionals tant en rus com en anglès. Després d'un trimestre de treball en PECS amb una generalització molt bona tant a casa com a l'escola, el Peter ha començat a desenvolupar estructures gramaticals de fins a 4 paraules tant en rus com en anglès amb suport de PECS i sense. En aquest cas hem de tenir present que ens queda molt per saber sobre l'impacte del bilingüisme amb les persones amb trastorns de la comunicació i no sempre ha de ser negatiu.

La Laura. La Laura és una alumna amb la síndrome 22q amb una alta afectació. Amb ella vam iniciar PECS amb gran suport de l'escola i hem passat a la tauleta amb l'aplicació de PECS Phase IV+. El sorprenent de la Laura és com una persona no verbal ha mostrat les capacitats per poder estructurar una llengua rica en complexitat:

La Laura m'ha ensenyat que els equips formats per escola, terapeuta i família són el millor pronòstic davant de qualsevol discapacitat.

El Manel. El Manel és un nen amb autisme amb qui vàrem passar a la tauleta amb l'aplicació de Phase IV+ i amb qui treballem les estructures utilitzant els verbs alhora que aconseguim reduir moltes de les conductes de frustració relacionades amb la comunicació. La seva mare comenta:

Si hay algo que hemos visto claro en toda nuestra andadura con Manel, es que el apoyo visual es el método imprescindible para su aprendizaje y desarrollo. PECS, en concreto el ipad, ayudan a Manel a tener una herramienta efectiva para hacer demandas. Estamos aún en un nivel bajito, pero estamos seguros de que este es el camino y que conseguiremos muchas cosas con esta herramienta que le da tranquilidad, y la posibilidad de comunicar ciertas cosas que de otra forma sería imposible. Claramente hay mucho trabajo por hacer, pero estamos satisfechos y tranquilos porque conocemos el camino.

En fin, son pensadores visuales y su manera de progresar claramente va ligada a estructura y materiales visuales.

El Juan. El Juan és un nen amb autisme que utilitza PECS per fer demandes molt simples però de fins a 3 pictogrames i els seguim ampliant. La seva logopeda, l'Esther Moreno, va ser

assistent del primer curs de PECS de nivell 1 a Barcelona l'any 2009! Aquest és el comentari de la seva mare:

Desde que comenzamos a utilizar PECS, hace ya tres años, descubrimos una herramienta de comunicación que nos quitó frustración, tanto a nuestro hijo como a nosotros y una alegría inmensa el poder saber que quería comer una "galleta" o "beber agua".

Fue muy fácil para Juan, nuestro hijo. Empezamos a hacer demandas con sus chucherías favoritas y aprendió a utilizarla muy rápido ya que se motivaba muchísimo a la hora de hacer demandas.

Sin duda fue un gran descubrimiento para nuestra familia este sistema de comunicación.

Ahora hay que animar a las escuelas a que incorporen esta herramienta de trabajo para hacer más fácil la vida de nuestros hijos.

Gràcies als pares de tots ells per deixar publicar les experiències amb els seus fills.

Quan van néixer els SAAC els pares no eren vistos com a persones per tenir en compte a l'hora de fer la intervenció, de fet es veien fins i tot com un destorb. Actualment sabem que sense ells la nostra feina no seria possible. ■

Resum extret del material següent:

A History of Augmentative and Alternative Communication for Individuals with Severe and Profound Disabilities. Jack Hourcade, Tami Everhart Pilotte, Elizabeth West and Phil Parrete, 2004.

Actualment, l'equip de Pyramid Educational Consultants Spain compta amb els següents consultors que fan la formació oficial dels cursos PECS: Arantxa Benlloch, a Xile; Meritxell Rifà, a Mèxic; Martina Ferone, a Itàlia; Salvador Hernández, a Espanya, i la Cristina Ibáñez, l'Aina Maria i jo, Sònia Vilaltella, que ens trobem ubicades al centre d'operacions Pyramid de Sant Cugat del Vallès, al centre de Psicologia i Logopèdia anomenat [Centre Quian](http://www.centrequain.com). www.centrequain.com - www.pecs-spain.com

Per un Col·legi Sostenible, participatiu,
informatiu, transparent i eficaç

Col·legi de Logopedes
de Catalunya

Uso de los sistemas de comunicación aumentativa en la atención temprana*

Claudia Portilla, col. núm. 08-1974. PhD por la Universidad de Barcelona. Logopeda CDIAP Aspanias. Profesora Asociada Universidad de Barcelona

Los profesionales que se ocupan de la intervención en el desarrollo infantil desde el nacimiento hasta los 6 años brindan servicios y soportes a las familias en el caso de la identificación de una dificultad o trastorno del desarrollo o en el caso de riesgo de presentarlos. En la práctica, los servicios ofrecidos en los Centros de Desarrollo Infantil y Atención Temprana (CDIAP) facilitan el desarrollo del niño en su contexto natural y familiar en todas las áreas incluida la comunicación y el lenguaje puesto que pueden presentar una forma no convencional para comunicar sus deseos e intereses haciéndolo de manera disruptiva o muy incipiente. Los sistemas alternativos y aumentativos de comunicación (SAAC) pueden reemplazar estas maneras menos convencionales de comunicación y favorecer formas más elaboradas que permiten seguir el proceso complejo de adquisición de vocabulario comprensivo y expresivo, y el enriquecimiento gramatical equivalente al habla (Romski, et al., 2015).

De esta manera, la función principal de los SAAC en el CDIAP es ofrecer otra forma de comunicación mientras que el habla puede continuar instaurándose. Los casos en que podemos incluir estos sistemas serán aquellos en que el habla está físicamente comprometida, su proceso de desarrollo es lento o está ausente. Asimismo, los profesionales en el ámbito de la atención temprana también utilizan SAAC para aumentar las vocalizaciones existentes, mejorar la inteligibilidad del mensaje y ofrecer un modelo en aquellos niños con habilidades de

comprensión limitadas. En otros casos los SAAC pueden ayudar a disminuir los problemas de comportamiento del niño en el caso de falta de autorregulación o conductas disruptivas.

La comunicación aumentativa y alternativa incluye unos recursos simbólicos y materiales para ayudar al niño seguir el itinerario evolutivo de la comunicación y el lenguaje tanto comprensivo como expresivo. No obstante, es importante remarcar que los recursos están pensados para ponerse en funcionamiento en una situación de interacción lo más natural posible. Así, además de disponer de los recursos y materiales tangibles e intangibles específicos (por ejemplo, un plafón de comunicación con pictogramas, signos manuales o un sistema de comunicación en un dispositivo electrónico) los profesionales de la atención temprana requieren diseñar, mejorar y utilizar estrategias específicas y adecuadas para generar oportunidades de comunicación exitosas. Estas estrategias refieren a las estrategias de gestión de la comunicación y la conversación, las estrategias de adaptación del input y a las estrategias educativas que han sido estudiadas desde el enfoque de la intervención naturalista en la comunicación y el lenguaje (ver por ejemplo el trabajo de Gràcia, 2001). En nuestro ámbito de intervención, los profesionales sabemos que estas estrategias toman lugar en situaciones naturales de comunicación como en las actividades basadas en el juego simbólico, juego dirigido, interacciones más estructuradas o en las rutinas familiares.

UN RECURSO PARA LOS CDIAP

La UTAC-Sirius (Unitat de Tècniques Augmentatives de Comunicació) en convenio con el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies organiza cada curso talleres gratuitos dirigidos a profesionales de los CDIAP que atienden usuarios candidatos a utilizar Sistemas Aumentativos de Comunicación. Estos talleres consisten en 4 sesiones durante todo el curso en las cuales participan tres CDIAP y cada centro presenta un caso a partir de filmaciones de las sesiones terapéuticas con el niño. Los talleres funcionan a partir del visionado de los diferentes vídeos, del análisis de las características del niño y sus necesidades y de las principales preguntas y preocupaciones de los profesionales referentes del caso. Así, conjuntamente y con ayuda de los asesores de la UTAC-Sirius, se analizan las decisiones terapéuticas, los recursos y materiales para adaptar en cada caso. Asimismo, se establecen prioridades para la intervención terapéutica con SAAC y se analizan detalladamente las estrategias que los profesionales utilizan y aquellas que pueden incorporarse en beneficio de la comunicación y desarrollo del lenguaje del niño. En algunos casos, el asesoramiento permite establecer si el niño es un candidato o no para utilizar un sistema aumentativo de comunicación de manera formal o para determinar si el uso de recursos de comunicación aumentativa ayudan en la consecución de otros objetivos relevantes para el desarrollo global del niño. ■
Para más información <http://www.utac.cat/>

Referencias

- Gràcia, M. (2001). Intervención naturalista en la comunicación y el lenguaje en ámbito familiar: un estudio de cuatro casos. *Infancia y Aprendizaje* 24(3), 307-324 DOI: 10.1174/021037001316949248
- Romski, M., Sevcik, R., Barton-Hulse, A., Whitmore, A. (2015). Early intervention and AAC: What a Difference 30 Years Makes. *Augmentative and Alternative Communication* 31(3), 181-202. DOI:

*Este texto sintetiza brevemente el trabajo realizado en los talleres de la UTAC-Sirius en el curso 2017/2018 y en los que participaron María Méndez y Sandra Cuadra del CDIAP Aspanias

Aplicacions per a nens amb TEA

Mar Lozano Vergé, logopeda col. núm. 08-1373. Escola Asunción de Nuestra Señora i Centre d'Higiene i Salut Mental de Badalona.

La meva trajectòria com a professional va començar a l'escola Asunción de Nuestra Señora de Barcelona fa 18 anys. A mesura que ha passat el temps, tant a l'escola com al despatx on treballa, he anat rebent cada cop més demandes per desenvolupar llenguatge i comunicació amb nens diagnosticats amb necessitats educatives específiques, especialment amb nens amb TEA de graus diferents.

La meva feina ha anat variant amb el llarg dels anys i de les formacions que he anat cursant i actualment combino l'ús de pictogrames i estratègies per treballar comunicació i habilitats socials amb l'ús d'aplicacions per a tauletes (Android o Apple), ja que, com ja sabeu, aquests nens són molt visuals i les aplicacions els resulten molt atractives i útils en casos que no han desenvolupat llenguatge oral.

Procuro que l'estona de feina no sigui gaire llarga per tal de no crear una dependència d'aquests dispositius.

En aquest escrit us faré un resum de les aplicacions que utilitzo per treballar aspectes diferents, algunes són de pagament.

1. ARASAAC

ARASAAC és el portal de Comunicació Alternativa i Augmentativa per excel·lència i al qual tots els professionals que fem servir pictogrames acudim. Ofereix la possibilitat de treballar diferents àrees que puguin ser d'interès, té un catàleg en diverses llengües que es va actualitzant contínuament i ofereix eines en línia per crear calendaris, jocs (com ara bingos o memorys) i el processador de textos Araword.

Des de fa poc temps tenen un aula oberta, on es pot aprendre a fer servir les diferents eines que ofereix. Aquí en teniu les referències:

www.arasaac.org

www.aulaabierta.arasaac.org

ARASAAC ha creat una aplicació anomenada **Soy visual**. Hi podem treballar el següent:

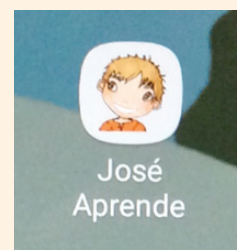
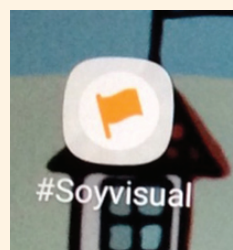
- Vocabulari
- Lectoescriptura

- Reconeixement d'emocions.
- Analogies
- Absurds.

2. FUNDACIÓ ORANGE:

Té una sèrie d'aplicacions gratuïtes molt interessants:

- **Sígueme**: l'utilitzo per treballar amb nens petits. Em serveix perquè els nens relacionin imatges iguals, aprenguin a classificar i a separar imatges iguals i diferents. Presenta la imatge, la paraula escrita i la paraula en llengua bimodal (amb parla i signes).
- **Dia a dia**: és un diari visual que permet crear un calendari per als diferents moments del dia (matí, tarda o nit) amb les activitats que s'han de fer. Permet penjar fotografies, àudios, vídeos, fer un llistat de persones que han d'interactuar amb el nen i de llocs on ha d'anar.
- **E-mintza**: és un comunicador que permet fer servir pictogrames d'ARASAAC, sons o fotos personals i permet construir oracions i expressar emocions, fer demandes o descripcions. Els pictogrames es divideixen en noms, verbs, adjectius, persones, llocs, interessos, aprenentatges i frases fetes.
- **Dictapicto**: permet traduir paraules escrites a pictogrames d'ARASAAC.
- La fundació Orange té una sèrie de contes creats per **Aprendices visuales** que són molt útils i agraden molt als nens: **José Aprende**, en què hi ha una sèrie de contes per treballar rutines i estan dividits en tres apartats: rutines, emocions i autocura.

3. CONTES AMB PICTOGRAMES:

Continuant amb **Aprendices visuales**, podem trobar uns contes molt divertits que han creat. En aquest moment en podeu trobar tres:

- El Oledor
- Las pelusas se mudan de casa
- El pajarito rosa

4. TREBALLAR LES EMOCIONS:

- **Autism Emotions**: és una aplicació en anglès que faig servir amb nens petits. Presenta quatre emocions: alegria, tristesa, orgull i calma. Cada emoció es desenvolupa amb una petita història i al final es relaciona amb una cançó.
- **Autimo**: presenta tres nivells: pares, l'intrús i endevinalles. El nivell de pares és gratuït i és el que utilitzo més. Està dividit en principiants (s'han de relacionar fotografies de persones que representen diferents emocions) i avançat (aquí s'ha de fer el mateix però hi ha dues persones que representen una emoció). Es treballa la tristesa, l'alegria, la ràbia i la sorpresa.
- **Respira, piensa y actúa**: desenvolupada per **Sesame Street**. L'aplicació ajuda els nens a relaxar-se mitjançant un personatge que és un monstre. Dona estratègies per a quan estan angoixats, com ara fer petar bombolles, fer exercicis de relaxació i respiració. Té un apartat on es poden posar frases motivadores per als nens a mesura que aprenen a calmar-se.

5. PLANIFICACIÓ DEL DIA A DIA:

A banda de l'aplicació **Dia a dia** que he comentat abans, faig servir **Agenda TEA**. Utilitza pictogrames d'ARASAAC i permet planificar diferents moments del dia (matí, tarda i nit) i sel·leccionar un pictograma d'activitats, objectes, llocs i verbs, segons el que s'hagi de fer.

6. APLICACIONS PER TREBALLAR SEQÜÈNCIES I HISTÒRIES SOCI

- **iSecuencias de Planeta Imaginario**
- **Sequences for Autism**: aquesta aplicació permet ensenyar de forma visual els passos a seguir en situacions diverses, com ara demanar ajuda, cordar el cinturó al pujar a un cotxe o anar al cinema. Hi ha una part gratuïta i una de pagament. Per tenir més recursos podeu buscar a Google les històries socials creades per **Aurora Garrigós**, que també estan recollides en blogs com el de l'**Asociación Navarra de Autismo (ANA)** o **El sonido de la hierba al crecer** d'**Anabel Cornago**.

7. COMUNICADORS:

Els utilitzo quan hi ha un nen que té intenció comunicativa, per tal d'ensenyar-li a expressar-se i interaccionar amb l'entorn i poder fer demandes. Aquests comunicadors solen tenir uns

plafons amb els quals es poden descarregar pictogrames o fotografies de l'entorn del nen i permeten fer plafons amb històries socials i calendaris, a més de crear frases amb veu. Entre aquests trobem els següents:

- **LetMe Talk**: aquest comunicador permet que el nen pugui fer frases fent servir pictogrames d'ARASAAC i els converteix en veu parlada. Té una base de 9000 imatges, es pot fer servir en diferents idiomes i no necessita cal connexió a Internet.
- **Comunicadors de l'empresa BJ Adaptaciones**, que podeu consultar a la pàgina web (www.bjadaptaciones.com), on n'hi ha una gran varietat, des dels més senzills fins als més complexos.

8. ALTRES APP'S D'INTERÈS:

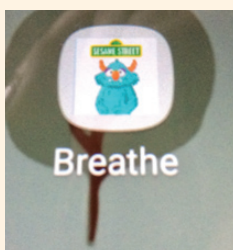
- **Fundación Planeta Imaginario: AbaPlanet Lite**: es fa servir per treballar vocabulari en un àmbit receptiu i d'aparallament que es pot adaptar a cada nen segons el seu nivell, dona un percentatge d'errades als exercicis i ofereix un sistema de recompenses.
- **AutismMind**: permet crear un personatge per a cada nen i a partir d'aquí es poden fer exercicis d'atenció conjunta, emocions, percepció, interpretació del context, anticipacions, sensacions físiques, simbolitzacions, els sentits i perspectives visuals. Els exercicis d'atenció conjunta són gratuïts, la resta són de pagament però valen molt la pena.
- **Pictosonidos**: és una aplicació creada per Pictoaplicaciones i Grupo Promedia. Treballa vocabulari diferenciat en categories. De cada categoria podem veure'n el pictograma, la paraula escrita i el so que produeix. Hi ha la possibilitat de jugar a endevinar el so que se sent.
- Finalment, **Austism Apps** ofereix la possibilitat de fer una cerca d'aplicacions segons les necessitats. ■

Secuencias

Autismind

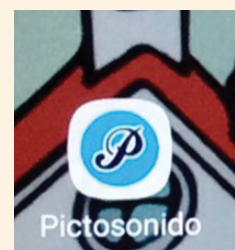
Breathe

Agenda TEA

iSecuencias Lite

Pictosonido

Els SAAC com a instruments d'habilitació per a una escola inclusiva

Rosa Tardiu i Cortada, Logopeda del CEE Font de l'Abella. Col.: 08-2431

Un sistema inclusiu hauria de concebre la diversitat com un fet universal on tota la comunitat educativa donés una resposta de qualitat i igualtat d'oportunitats a tot l'alumnat.

D'acord amb aquesta concepció, el Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya ha publicat recentment el Decret 150/2017, de 17 d'octubre, que regula l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu.

Aquest nou decret incorpora el concepte de necessitats educatives de suport educatiu (NESE) que inclou totes les necessitats educatives: des de necessitats educatives especials derivades de discapacitats i trastorns de personalitat o conducta, fins a les altes capacitats, les dificultats d'ensenyament i d'aprenentatge (TDAH, Dislèxia, TEL...), els desfasaments curriculars o les situacions de risc social.

És clau també la concepció que ha de ser tot el sistema educatiu, globalment, qui ha de posar en marxa els mecanismes necessaris per donar respostes ajustades a aquestes NESE. Aquests mecanismes o mesures es classifiquen en universals, addicionals i intensius, segons el grau d'especificitat i d'ajust de la resposta educativa.

En aquest marc normatiu, els Centres d'Educació Especial (CEE) esdevenen centres proveïdors de serveis i recursos (CEEPSIR). La finalitat dels CEEPSIR ha de ser proporcionar i desenvolupar serveis i programes de suport intensiu a l'escolarització d'alumnes amb necessitats educatives especials als centres ordinaris.

A partir d'aquest punt, ens centrarem en el cas concret del CEE Font de l'Abella de Girona, que fa més d'un any que presta serveis com a CEEPSIR. Encara que recent, aquest cas pot ser il·lustratiu en tant que parteix d'una reflexió prèvia de com aquest CEE pot aportar experiència i coneixement a les escoles ordinàries.

El CEE Font de l'Abella acumula una llarga trajectòria en l'ús de sistemes augmentatius o alternatius de comunicació (SAAC) que formen part fonamental del projecte d'escola. És precisament l'experiència en l'ús dels SAAC com a instruments d'habilitació, la que es considera una fortalesa de què es poden beneficiar els centres ordinaris. Així, a partir d'una intervenció puntual i temporal del CEEPSIR, destinada originalment a donar resposta a un cas concret, es pretén, també, transmetre coneixement genèric de l'aplicació del SAAC perquè l'escola se'n pugui apoderar i aplicar-lo en altres situacions.

Sempre d'acord amb el projecte educatiu de cada centre, el CEEPSIR té per objectiu immediat millorar la qualitat de resposta educativa i promoure l'autonomia de l'alumne per al qui s'ha sol·licitat el suport. El camí per assolir-ho és a través de l'orientació i la concreció d'actuacions ajustades a les seves necessitats educatives especials, el desenvolupament i el modelatge de programes específics de suport per escolaritzar-lo (sigui amb la col·laboració en l'atenció directa, sigui amb l'aplicació de programes d'estimulació) i l'actuació coordinada amb els diferents agents educatius.

En aquest context d'adaptació als diferents projectes de cada escola, és comú que la major part de l'activitat educativa del centre es basi en el missatge verbal (oral o escrit), tant pel que fa a l'entrada de la informació com a la resposta esperada. Aquesta realitat requereix competència comunicativa i lingüística de tots els alumnes, competència que la majoria de nens i nenes amb necessitats educatives especials no tenen o presenten minvada o afectada.

És aquí on els SAAC juguen un paper important. Aquests complementen els canals oral i escrit amb altres d'addicionals, com el gràfic i el gestual, que asseguren i afavoreixen una comprensió millor, alhora que garanteixen una possibilitat de resposta constant o capacitat d'expressió.

Els SAAC basats en símbols gràfics (fotografia, pictograma o dibuix) es concreten en dispositius lingüístics que presenten característiques molt avantatjoses per a aquests alumnes, respecte a l'ús exclusiu del llenguatge oral i escrit. Alguns dels avantatges destacats són la permanència a l'espai i temps, el menor grau d'abstracció per la correspondència directa amb el significat (evita l'arbitrarietat de la paraula oral i escrita) o la capacitat per capturar l'atenció.

Així, els SAAC esdevenen una eina clau, i perquè actuen com a instrument d'habilitació dels elements i de les condicions de l'entorn on l'alumne es mou i es relaciona, alhora que permeten l'habilitació de les estratègies educatives utilitzades en els diferents contextos d'ensenyament i d'aprenentatge i d'interacció amb els altres: joc compartit, pati, treball cooperatiu, etc.

una aula de P5 en llenguatge pictogràfic. Aquesta adaptació lingüística afavoreix la comprensió i retenció del poema alhora que en facilita l'evocació i estimula l'estructuració de llenguatge en un alumne amb TEA.

4 Mesures per afavorir l'autonomia i l'organització del treball. Les imatges 4 i 5 mostren suports cognitius i lingüístics per a la planificació i estructuració de les diferents tasques a fer a l'aula temàtica dels pintors en un grup de P5 i a l'estona dels hàbits en un grup de P3 respectivament.

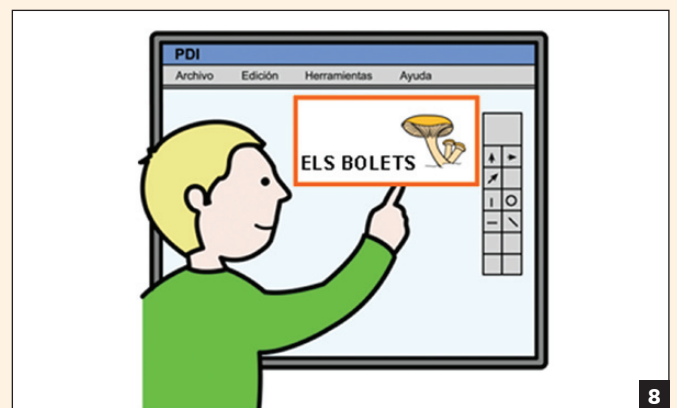
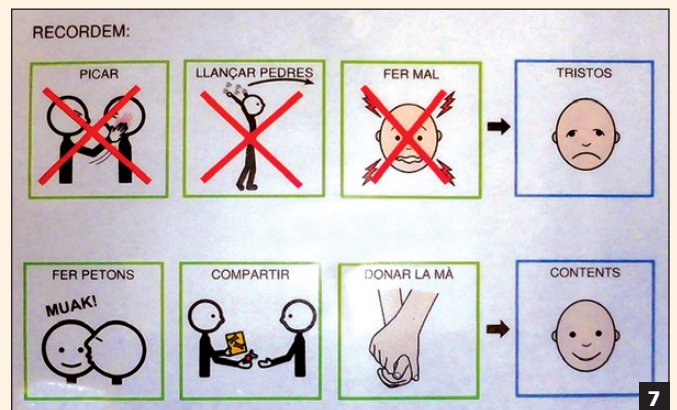
5 Creació de dinàmiques de cohesió grupal: fomenten l'acceptació, la bona convivència i la consciència de la diversitat. A l'exemple de la imatge 6 es visualitza un plafó de suport a la comunicació al moment del bon dia del dilluns en un grup de P4 perquè tots els alumnes puguin participar a la conversa.

6 Estratègies per al control de la conducta i compliment de les normes bàsiques de convivència. Moltes de les dificultats de conducta són un mecanisme de defensa a l'angoixa que pot provocar el desconeixement, la incomprensió i la imprevisibilitat; aspectes que es poden compensar amb el suport dels SAAC, tal com hem vist en exemples anteriors. A vegades, però, convé incidir directament sobre la conducta no desitjada, que cal reconduir. L'exemple de la imatge 7 en seria una mostra.

7 Recursos per a l'ajust del missatge verbal: ús de la pissarra, llapis i paper, rètols i les ajudes tècniques (aplicacions en tauletes, PDI...) com a suport al contingut lingüístic. Per exemple, signar les paraules clau en una conversa espontània per tal d'assegurar la comprensió en un entorn tan espontani i sovint poc previsible en relació als temes que puguin sorgir (figura 8).

Perquè les mesures anteriors tinguin èxit és important generalitzar-ne l'ús en els diferents entorns on es mou el nen o nena: escolar, familiar i social, i involucrar els diferents agents participants del procés educatiu.

Per això són clau les tasques d'orientació i modelatge que fan els professionals del CEEPSIR en relació a l'ús d'aquests dispositius lingüístics. Només així es pot assolir l'objectiu d'optimitzar la funcionalitat comunicativa i lingüística de l'alumne i, alhora, enriquir-ne les relacions personals. En resum, i en base a les experiències del CEEPSIR Font de

l'Abella, podem afirmar que aquestes intervencions basades en els SAAC són percebudes pels centres com a molt positives i que, efectivament, s'observen bons resultats en els casos tractats i també un impacte general en la resta d'alumnes i en els diversos contextos educatius. ■

Recursos i productes de suport a la comunicació (i participació de l'usuari)

Ángel Aguilar Morales, Enginyer, Director CRA-Aspace.

Mariana Beltramini Arrúa, Logopeda CRA-Aspace, Núm. Col. 08-3706.

Laura Lacárcel Becerra, Logopeda CRA-Aspace, Núm. Col. 08-3608.

Seguint els experts, un SAAC (sistema de comunicació augmentativa alternativa) és una opció o estratègia alternativa o complementària al llenguatge oral, quan està limitat o alterat, per tal d'interaccionar amb l'entorn i modificar-lo.

Els SAAC es basen en fotografies, pictogrames, gestos, llenguatge escrit i d'altres, per oferir als usuaris la possibilitat d'una expressió significativa, i establir de nou o ampliar els canals de comunicació i llenguatge. Hi ha un ampli ventall d'aquests sistemes, des d'un simple paper amb un signe gràfic fins a sistemes tecnològics sofisticats que ofereixen infinites opcions a les persones que els fan servir a la vida diària. Amb tot, volem destacar el que creiem més important: davant la possibilitat d'accedir o incorporar un SAAC, s'han de tenir en compte les necessitats i funcionament reals de la persona usuària (i no les nostres) i l'entorn natural on el SAAC es podrà implementar (com a part del sistema). És a dir, s'ha d'intervenir tant en el SAAC com en les activitats que aquesta persona porta a terme per tal de transformar aquest conjunt d'eines, tecnologia i coneixements, en un **suport significatiu per a la comunicació, el llenguatge, el desenvolupament personal, la participació i la presa de decisions**. Aquests suports s'han de posar en marxa en col·laboració amb els professionals que intervenen diàriament amb aquesta persona, els familiars, amics i la mateixa persona en un procés continu d'avaluació i intervenció tant en els SAAC com en les activitats.

En aquest article ens centrarem en els recursos tecnològics, tot i que no hem d'oblidar que formen part d'un tot i que per si sols no tenen cap sentit.

La tecnologia ens permet intervenir en tres sentits fonamentals que estan íntimament relacionats entre si: el vocabulari que farà servir la persona, com accedirà a la tecnologia i, finalment, les activitats en què participarà o que la motivaran per a la comunicació i la millora del llenguatge.

El producte de suport per excel·lència per a la comunicació és el **comunicador**, que es caracteritza perquè ofereix una sortida amb veu gravada o sintetitzada. Resultaria impossible fer un recull de tots els comunicadors que podem trobar, però segons les possibilitats que donen a l'usuari els podrien classificar així:

COMUNICADORS DE BAIXA AUTONOMIA

Normalment tenen la veu digital (gravada) i estan formats per poques caselles, fins i tot d'una de sola. Els missatges poden ser únics o seqüencials (cada cop que es prem el botó es diu quelcom diferent).

Amb aquests comunicadors, en conjunt amb un entorn adequat, és possible aconseguir que persones amb moltes necessitats de suport puguin participar en activitats significatives per a ells i les persones que els envolten. Per exemple, un alumne fa servir un **step by step** (1), que permet gravar diversos missatges per ser reproduïts de manera seqüencial, per fer encàrrecs al centre on assisteix.

Com s'havia comentat abans, hi ha una gran varietat d'aparells amb diferents prestacions i preus. En aquesta **pàgina web** (2) podeu trobar un bon recull de comunicadors senzills (BigMack, Biglittle, Big point).

COMUNICADORS D'ALTA AUTONOMIA

Tenen capacitat per a molts missatges i poden tenir sortida de veu gravada o sintetitzada. Tot i així, encara es poden

trobar aparells dissenyats únicament per a la comunicació que tenen diverses caselles i possibilitats de diferents nivells de vocabulari, molt útils quan necessitem alguna cosa senzilla i resistent. La gran majoria estan basats en tauletes o mòbils amb pantalles dinàmiques de símbols. Requereixen programes per a la comunicació (que veurem seguidament). Cada casella pot emetre individualment el missatge o bé pot obrir altres plantilles. Exemple: al mateix vídeo anterior, a partir del segon minut, podem observar usuaris del mateix centre en un taller de venda d'aigua.

Un cas particular d'aquests són els comunicadors basats en tauletes o mòbils per a usuaris que saben llegir i escriure: amb programes per a la comunicació, com l'Hermes (per a Android) o Balabolka (per a Windows), veiem com els usuaris fan servir el mòbil, tauleta o ordinador per tal de reproduir el que escriuen amb veu sintetitzada.

Al vídeo següent (3), un jove fa d'oficinista, gràcies als missatges pregravats que té a l'ordinador, combinats amb la veu artificial quan ha d'improvisar un nom o resposta al telèfon.

El programari que fem servir per crear plafons per a la comunicació i per als comunicadors també és molt divers i s'ha de triar en funció dels condicionants socioeconòmics de l'entorn, del suport disponible, del tipus de vocabulari que necessiti la persona que el farà servir i de les possibilitats d'accés al dispositiu.

Alguns programes que es fan servir sovint per tal de crear materials impresos són aquests: el paquet **Arasuite** (4) és gratuït i incorpora diferents programes; amb els signes d'**Arasaac** (5) resulta molt útil l'**Aword**, el qual mentre escrivim va mostrant els pictogrames. **Boardmaker** (6) inclou tots els signes SPC (Symbol Picture Communication). **Communicate in Print** (7), programa semblant a l'**Aword** però que inclou a més els signes de Widgit. Els paquets d'ofimàtica amb fulls de càlcul o editors de text o inclús en algunes ocasions imprimint directament els plafons electrònics dels programaris per als comunicadors que seguidament comentem. **SAW** (8) és gratuït; a més d'elaborar plafons electrònics, té una gran varietat d'accessos, fet que li dona gran versatilitat. Per contra, resulta difícil de programar. **The Grid** (9) té varietat d'accessos i gran diversitat d'activitats prefabricades. És especialment interessant per a usuaris que fan servir la mirada. Serveix per a Windows i IOS. **Verbo** (10) està molt enfocat a la comunicació, compatible amb Android i Windows. **Plaphoons** (11) és molt senzill i gratuït. Està pensat per a Windows tot i que incorpora una versió reduïda per a Android. **Balabolka** (12) és gratuït per a Windows. És un programa de text a veu (llegeix a mesura que anem escrivint). És molt útil per a l'adquisició de la lectoescriptura. Comunicant i Dictant (Android) són dues aplicacions molt senzilles que serveixen per llegir o per escriure amb la veu. Quan una persona no sap com s'escriu una paraula la pot dir als programes i copiar-la. **Let me talk** (13) permet generar frases sobre una base de 9000 pictogrames de l'Arasaac o fotografies des de la càmera del mòbil o tauleta, i també permet compartir per Whatsapp el missatge escrit. **Hermes Mobile** (14) permet escriure al mòbil Android el missatge i es reproduïx amb veu. També emmagatzema missatges escrits. **Jo comunico** (15): aplicació gratuïta (plataforma web) que expandeix de manera automàtica el llenguatge telegràfic, derivat de l'ús de pictogrames, a llenguatge natural en català i en castellà. Té, a més, un sistema de predicció de pictogrames que aprèn de

l'ús que en fa l'usuari però que també incorpora la informació semàntica dels pictogrames i part del context de la conversa. A la **pàgina web** (16) podem trobar moltes més aplicacions.

Les persones amb la motricitat compromesa poden necessitar alternatives a l'ús directe habitual d'aquests dispositius, actualment les alternatives **d'accés** als dispositius són molt variades: des de simplement modificar la resposta tàctil de l'aparell perquè no respongui immediatament a les accions de l'usuari, fins a fer servir dispositius externs com ratolins o palanques de control, encercaments amb un o diversos commutadors, moviments del cap o fins i tot la mirada. A la pàgina web de la **UTAC** (17) podeu trobar un ampli ventall de productes de suport per a l'accés o en aquest document del **CEAPAT** (18), una guia més exhaustiva. La persona del **vídeo** (19) utilitza la mateixa palanca de control de la cadira per accedir a la tauleta Android i el programari per a la comunicació Hermes combinant l'escriptura amb un banc de missatges personalitzat i triat per ella.

A més de preocupar-nos per quin programa i dispositiu s'ha de triar, quin plaçó s'ha de fer servir, com s'hi ha d'accedir, s'han de tenir en compte quines **activitats** es poden dur a terme, ja sigui dissenyant-les específicament o bé adaptant les que ja porta a terme l'usuari. La varietat de sistemes que havíem vist anteriorment conjugats amb altres aplicacions permeten a les persones amb diversitat funcional involucrar-se en activitats que posteriorment poden motivar la comunicació. Aquestes activitats dependran de les preferències de la persona i poden abastar des de **causa-efecte** (20) amb un commutador i programari com The Grid, la mosqueta, **LightBox** (21) o **Senswitcher** (22), **dibuix** amb programes convencionals o de més senzills com Tuxpaint. A més, l'accés als comunicadors serveix per treure més profit de l'ordinador o la tauleta de l'usuari, poder enviar missatges

de Whatsapp, participar a les xarxes socials, o gaudir dels programes multimèdia, Internet, Youtube, etc. Pel que fa a les activitats educatives i de rehabilitació cognitiva, podem fer servir el **Jclíc** o **Papunet.net**, així com per a la lectura i escriptura resulten molt útils el **Balabolka** i **Claroread**. Sabem que la capacitat d'explorar i experimentar mitjançant el joc resulta fonamental per a l'aprenentatge; per tant, les joguines adaptades i la possibilitat d'accedir a jocs com ara **Minijuegos**, **Oneswitch.org** i d'altres que hem comentat, permet als usuaris aprendre i ampliar l'experiència de relació amb l'entorn. A l'últim, volem reforçar la idea que un comunicador adaptat a les necessitats reals de l'usuari permet el control del seu entorn i la possibilitat de veritable autonomia (des d'una llar domotitzada fins a adaptar activitats pròpies de l'escola o tallers, fins a sentir música sense dependre d'un assistent o familiar). Per **exemple** (23), a l'activitat del bon dia de l'escola, els alumnes passen llista amb l'ajuda d'una pissarra digital i un programa per a la comunicació. A més, s'observa com els videojocs resulten molt motivadors per a la comunicació.

A la web de CEAPAT (Centre d'Autonomia Personal i Ajudes Tècniques) podeu trobar un **document** (24) amb moltes aplicacions gratuïtes per a l'entrenament cognitiu i la comunicació.

CONCLUSIÓ

La tecnologia de suport és un mitjà d'accés a les activitats, no un fi en si mateixa. Els professionals han d'ajustar els plans d'intervenció perquè resultin activitats motivadores i accessibles, a més de posar a punt els productes de suport perquè sigui possible dur-les a terme. Degut a la gran varietat de recursos existents, convé comptar amb un assessorament expert, que permeti que es provi la tecnologia de suport abans d'adquirir-la, perquè així resulti funcional i adaptada a l'usuari. ■

Enllaços

- (1) <https://www.youtube.com/watch?v=KGSceEGGU9Nk>
- (2) <https://bjadaptaciones.com/97-comunicadores-sencillos>
- (3) https://www.youtube.com/watch?v=M_2GgOjM5G4&feature=youtu.be
- (4) <https://sourceforge.net/projects/arasuite/>
- (5) <http://www.arasaac.org/>
- (6) <https://www.boardmakeronline.com/>
- (7) <https://bjadaptaciones.com/software-para-la-comunicacion-y-lectoescritura/128-communicate-in-print.html>
- (8) <https://sourceforge.net/projects/sawat/>
- (9) <https://thinksmartbox.com/product/grid-3/>
- (10) <http://www.eneso.es/verbo/>
- (11) <http://projectefressa.blogspot.com.es/2016/01/plaphoons-download.html>
- (12) <http://www.cross-plus-a.com/es/balabolka.html>
- (13) www.letmetalk.info/es
- (14) www.fundacionvodafone.es/apps-accesibles/hermes-mobile
- (15) <https://jocomunico.com/#/home>
- (16) <http://www.appyautism.com>
- (17) <http://www.utac.cat/productes-suport>
- (18) http://www.arasaac.org/zona_descargas/materiales/1586/interfazacceso_ceapat.pdf
- (19) <https://www.youtube.com/watch?v=OCs4XBvHvI8&feature=youtu.be>
- (20) www.lamosqueta.cat
- (21) <http://www.senteacher.org/download/79/Free-Cause-And-Effect-Software-Sensory.html>
- (22) <https://www.ianbean.co.uk/senswitcher>
- (23) <https://www.youtube.com/watch?v=rpPd6nkc-Bc>
- (24) http://www.ceapat.es/ceapat_01/centro_documental/publicaciones/informacion_publicacion/index.htm?id=2061

Sistemes Augmentatius i Alternatius de Comunicació i gent gran amb afàsia

Laura Marjanedas Stremlow, Logopeda col. núm. 08-1135

“Volia respondre a la meva filla, però les poques paraules que em sortien, no s’entenen”, explicava la Pepita G., de 73 anys, evocant els primers dies després d’haver patit un ictus.

Ella va recuperar parcialment la parla i ara té un llenguatge prou fluent i correcte per expressar aquests records. Tot i això, de vegades ha de fer ús dels SAAC per expressar una idea per a la qual no troba les paraules.

Malauradament, molts pacients afàsics no aconsegueixen expressar-se tan bé com la Pepita. N’hi ha que no poden dir res, n’hi ha que no comprenen tot el que els diem, altres han perdut la capacitat de llegir o escriure, potser no poden moure amb normalitat mig cos, potser no poden copsar la totalitat del camp visual, o no reconeixen el propi cos o les imatges, o tenen dèficits de memòria de treball, d’atenció, o altres trastorns de les funcions cognitives. Què senten totes les persones que no poden expressar-se oralment o que no ens comprenen bé? Són persones adultes amb una vida normal, i sobtadament queden incomunicats, o potser perden progressivament la capacitat de parlar arran d’una malaltia neurodegenerativa. No es poden comunicar però no es volen aïllar del món, i els falten eines per seguir formant part de la vida social. Són persones que, com tothom, tenen una trajectòria de vida per explicar, pensaments per compartir, preguntes per fer i, en canvi, no disposen dels mitjans per aconseguir-ho.

Els logopedes tenim la immensa responsabilitat de poder-los ajudar a construir una via comunicativa que potenciï interaccions en diferents contextos de la vida real, amb diferents interlocutors, i així contrarestar l’aïllament social. Ara bé, cal puntualitzar que aquesta via, probablement, no serà exclusivament oral: parlem dels SAAC.

Tothom qui hagi tractat amb persones amb afàsia sabrà que no n’hi ha dues d’iguals, per tant, per començar la feina amb una persona que ha perdut les capacitats comunicatives (expressió i/o comprensió) ens caldrà esbrinar, mitjançant proves estandarditzades (tant de llenguatge com de funcions cognitives), quins són els aspectes preservats que ens donaran les bases per començar a treballar. També ens caldrà saber quins aspectes estan inicialment alterats, ja que seran els que ens faran la guita. Ens haurem de guanyar la confiança del pacient, ja que ens donarà marge per anar elaborant i assajant les eines que ens facilitin una forma de comunicació funcional nova. Per aconseguir-ho, ho aprofitarem tot: gesticular, fer

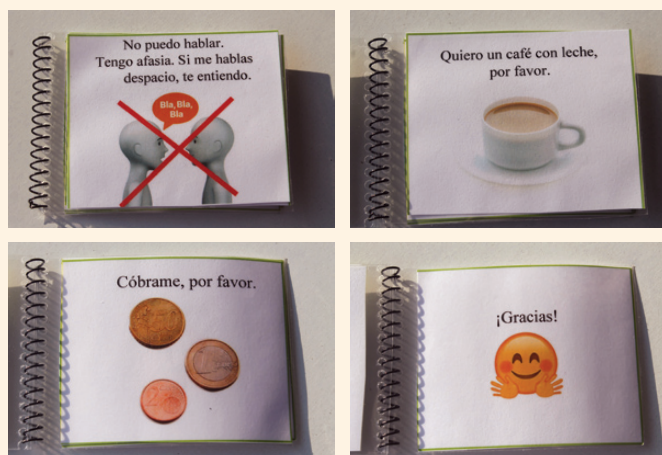
expressions facials i corporals, escriure, dibuixar, designar pictogrames i fotografies, i utilitzar aplicacions de tauleta, mòbil o ordinador.

Paral·lelament, ens seran d’ajuda imprescindible les persones més properes al pacient, que ens facilitaran informació de la seva història de vida, dels interessos, hàbits, amistats, costums, etc., i ells seran peça clau en el l’èxit de l’aplicació dels SAAC. Resulta molt gratificant comunicar-se amb un pacient afàsic durant les sessions de logopèdia, però cal tenir present que la seva vida és a casa, amb la família, amics i cuidadors, i que nosaltres només hi som en moments puntuals i, a més, estem de pas en la seva vida. Per aquest motiu també hem d’ensenyar a les persones més properes la nova manera de comunicar-se. Actualment, l’ús estès dels mòbils ens facilita l’obtenció d’imatges personals; per tant, demanarem als familiars que facin fotografies de les persones properes, de l’entorn domèstic, inclús dels retrats preferits de la família. En contextos hospitalaris o residencials, caldrà instruir els professionals que més contacte tinguin amb el pacient, i deixar a l’abast els materials de comunicació, tenint en compte que generalment disposen de poc temps i no podran dedicar-hi l’estona desitjable.

Cal distingir entre les persones afàsiques que anomenem comunicadors independents i comunicadors dependents. Els primers són capaços d’iniciar una conversa i mantenir-la, accedint a les ajudes de comunicació sense suport extern. Les persones del segon grup necessiten un interlocutor, tant per iniciar un acte comunicatiu com per gestionar els SAAC. En ambdues tipologies, caldrà desenvolupar i entrenar de manera individualitzada les ajudes de comunicació.

Valorarem les necessitats més immediates (dolor, calor, fred, cansament, set, preguntes bàsiques, noms de familiars, de terapeutes, de centres mèdics ...) i les plasmarèm en el format més adequat (plafó, llibreta, fitxes, làmines, VSD1) per anar-les ampliant i actualitzant a mesura que la situació cognitiva del pacient millori i que el context variï (hospital, residència, domicili propi, domicili dels fills...). De vegades, costa trobar el format del material, ja que el pacient l’ha de poder manipular amb comoditat, ha de poder-hi accedir fàcilment, l’ha de

veure amb claredat... per això, és possible que calgui provar presentacions diferents. També és útil oferir un plafó més complet per a ús domèstic i del rehabilitador, i un o més d'un que estiguin adaptats a les necessitats de cada pacient per dur a terme les activitats quotidianes.

Ens cal fer servir els SAAC des del primer dia, de manera que el pacient els integri com a part natural de la comunicació i de la rehabilitació. No només els farem servir per obtenir una resposta sinó també per reforçar els nostres missatges i per fer els exercicis de llenguatge. En la interacció amb pacients amb alteracions sensorials, acompanyarem les nostres locucions amb suport gràfic abundant, triant prèviament les imatges corresponents al missatge que volem transmetre, a tall d'exemple:

La logopeda explica: "Ahir, diumenge, va ser l'aniversari de la meva mare i vam fer un dinar."

La logopeda pregunta: "I tu? Ahir diumenge, vas estar a casa del teu fill? O a casa de la teva filla?"
(Molt millor si disposem de les fotos reals de la família.)

El pacient col·loca les imatges en un plafó per explicar el seu cap de setmana.

La majoria de persones grans afàsiques són força reticents a parlar assenyalant imatges, intenten fer-ho oralment i gesticulant com han fet sempre, i abandonen la intenció comunicativa davant del fracàs oral. Per aquest motiu nosaltres també hem d'emprar els materials, de manera que tots estiguem al mateix nivell de comunicació i ells puguin percebre que les imatges són una ajuda efectiva. En aquest sentit, cal destacar que moltes persones se senten més còmodes amb fotografies que amb pictogrames, però sovint farem servir ambdós recursos, i ens assegurarem que la persona afàsica comprèn el significat de les imatges, ja que molts pictogrames aparentment senzills, poden no ser comprensos. Com ja sabem, és força laboriós preparar els materials dels SAAC, ja que d'una banda ens cal aconseguir les fotografies personals i de l'altra, les imatges (iconogràfiques o no) del vocabulari d'ús diari. Tot i que afortunadament disposem de recursos fantàstics a la xarxa, la selecció, adaptació i elaboració dels plafons és feina nostra, dels logopedes, i sempre caldrà ampliar aquests recursos buscant imatges addicionals. Amb el pas del temps, incrementarem el nostre banc d'imatges i això ens agilitzarà la tasca.

Com en totes les converses amb persones afàsiques, quan fem servir SAAC, el tempo de la conversa ha de ser pausat, ens cal triar les imatges, donar marge per pensar la resposta i verificar que ens hem entès bé. Quan ens comuniquem a nivell bàsic, les preguntes seran de resposta tancada, i els oferirem les possibles opcions; tot i així, sovint els pacients afàsics són complaents i assenteixen o senyalen la primera opció donada. És interessant repetir la pregunta a la inversa, per després exposar què hem entès ("He entès que ahir et vas estar a casa del teu fill.") i observar la reacció del pacient. Veurem que, si cal, rectificarà. Quan tenim la sort d'estar acompanyats per la persona cuidadora, disposarem d'informació de la vida real per al nostre intercanvi. En cas contrari, farem servir altres temàtiques: el temps, l'estat d'ànim, l'esmorzar d'aquell dia, o bé preferències del pacient que ja coneixem (esports, pintar, fer mitja...). Inicialment, també practicarem l'expressió de les necessitats més bàsiques.

Les ajudes sempre estaran adaptades al nivell de comprensió del pacient; tanmateix, sembla que és facilitador incloure la paraula escrita de cada imatge -excepte en els casos de pacients no alfabetitzats-, encara que hi hagi un component d'alèxia. Quan el pacient intenta expressar oralment allò que indiquen les imatges, la paraula escrita pot ajudar-lo, probablement

gràcies al reconeixement d'alguna lletra o a la visualització de la llargada de la paraula.

Tot és força més senzill quan un pacient té preservada la comprensió lectora pel que fa a la paraula o frase curta, ja que podem desenvolupar llistats de paraules classificades segons les necessitats i sense imatges: llista de la compra, noms de familiars i coneguts, expressions, llocs, etc. Però també en aquests casos caldrà potenciar-ne l'ús durant les nostres converses i motivar-los per tenir aquest vocabulari sempre a l'abast, i procurar que els pacients siguin el màxim d'autosuficients per comunicar-se.

L'ús dels SAAC en persones grans afàsiques és un repte per als logopedes, però sobretot per als mateixos pacients. Hem de tenir present que sovint la iniciativa comunicativa està reduïda, hi ha alteració del processament simbòlic, dificultat de categorització, d'organització lingüística... Totes aquestes limitacions compliquen l'ús dels SAAC, perquè, entre d'altres tasques cognitives, cal traduir els conceptes mentals en imatges, trobar la paraula buscada i organitzar els elements d'una frase.

Actualment, molta gent gran afàsica ja té habilitats tecnològiques com utilitzar telèfons intel·ligents, per exemple, però sovint, després de l'accident vascular, aquestes habilitats queden minvades, amb alteracions sensorials (tàctils o visuals) per gestionar la pantalla o per evocar la informació emmagatzemada. Per això, en moltes ocasions pot ser complicat usar dispositius electrònics i ens caldrà utilitzar formats impresos. No obstant això, sempre s'han de comprovar aquestes habilitats i, quan sigui viable, explorar aquesta via i aprofitar alguna de les diverses aplicacions disponibles per facilitar la comunicació.

Davant el complicat repte d'esbrinar què ens vol comunicar una persona afàsica, els logopedes podem oferir eines que apropin els pensaments del pacient a les persones del seu entorn i l'ajudin a compartir les inquietuds. Personalment puc dir que aquesta tasca és una de les més difícils, laborioses, frustrants i alhora engrescadores i gratificants de la nostra professió, i que mai hauríem de deixar que les barreres cognitives vencin el desig d'expressar-nos. ■

1 VSD: Visual Scene Display

Webgrafia

- <http://www.arasaac.org/materiales.php>
- <https://cehs.unl.edu/aac/resources/>
- https://ioc.xtec.cat/materials/FP/Materials/SC_X_SSC/SSC_SC_X_COM/web/html/WebContent/u2/a1/continguts.html
- <https://www.isaac-online.org/>
- <http://www.letmetalk.info/es>
- <https://widgit-health.com/ICE-communication-cards.htm>
- <https://www.soyvisual.org/>
- www.utac.cat/

BIBLIOGRAFIA

- FBeukelman DR, Fager S, Ball L, Dietz A. AAC for adults with acquired neurological conditions: A review. *Augmentative and Alternative Communication*. 2007; 23:3, 230-242. DOI: 10.1080/07434610701553668
- Beukelman DR, Hux K, Dietz A, McKelvey M, Weissling K. Using Visual Scene Displays as communication support options for people with chronic, severe aphasia: a summary of AAC research and future research directions. 2015; *Augmentative and Alternative Communication*, 31:3, 234-245, DOI: 10.3109/07434618.2015.1052152
- Brock KL. Which AAC interface design facilitates communicative interactions for persons with nonfluent aphasia? 2016; *EBP Briefs*. 11(1), 1-15. Bloomington, MN: NCS Pearson, Inc
- Dietz A, Weissling K, Griffith J, McKelvey M, Macke D. The impact of interface design during an initial high-technology AAC experience: a collective case study of people with aphasia. 2014; *Augmentative and Alternative Communication*. 30:4, 314-328, DOI: 10.3109/07434618.2014.966207
- Fried-Oken M, Beukelman DR, Hux K. Current and future AAC research considerations for adults with acquired cognitive and communication impairments. 2011; *Assistive technology: the official journal of RESNA*. 24(1):56-66.
- Góral-Pórola J, Pórola P, Mirska N, Mirski A, Herman-Sucharska I, P[ó]chalska M. Augmentative and Alternative Communication (AAC) for a patient with a nonfluent/agrammatic variant of PPA in the mutism stage. 2016; *Ann Agric Environ Med*. 23(1):182-92. DOI: 10.5604/12321966.1196877.
- Griffith J, Dietz AR, Weissling K. Supporting narrative retells for people with aphasia using Augmentative and Alternative Communication: photographs or line drawings? Text or no text? 2014; *Special Education and Communication Disorders Faculty Publications*. 153.
- Hux K, Weissling K, Wallace S. Communication-based interventions: Augmented and alternative communication for people with aphasia. A: *Language Intervention Strategies in Aphasia and Related Neurogenic Communication Disorders: Fifth Edition*. Wolters Kluwer Health Adis (ESP); 2012; p. 814-836.
- Jacobs B, Drew R, Ogletree BT, Pierce K. Augmentative and Alternative Communication (AAC) for adults with severe aphasia: where we stand and how we can go further. 2009; *Disability and Rehabilitation*. 26:21-22, 1231-1240, DOI: 10.1080/09638280412331280244

VOICEITT

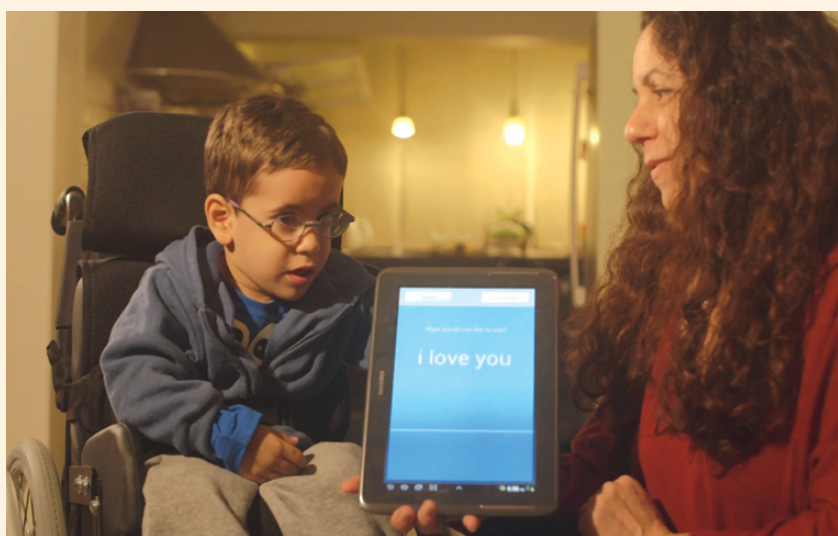
Una nova tecnologia de reconeixement de la veu per a persones amb impediment de la parla

Melissa Moyer, Professora i investigadora. Universitat Autònoma de Barcelona.

Ignasi Clemente, Professor i investigador. City University of New York.

Gema Rubio, Investigadora. Universitat Autònoma de Barcelona.

Marta Giménez, Logopeda Col. Núm. 08-0921. CEE-SEEM Pont del Dragó, Barcelona

Voiceitt és una tecnologia digital portàtil de reconeixement de la veu, creada per l'empresa israeliana Voiceitt, per facilitar la comunicació de persones amb un impediment de parla, qualsevol que sigui el seu origen o diagnòstic mèdic.

L'empresa va ser fundada per Danny Weissberg i Stas Tiomkin arran d'una experiència personal d'un familiar que va patir un ictus i com a conseqüència va perdre la capacitat de parlar de forma entenedora. L'aplicació consisteix en un sistema de reconeixement de veu que, a diferència d'altres sistemes presents al mercat, té la capacitat de convertir la parla intel·ligible a parla intel·ligible. El programa funciona amb ipads, iphones, ipods (o qualsevol altre dispositiu que operi amb iOS10). La novetat d'aquesta tecnologia és la possibilitat de parlar en temps real sense fer servir sistemes pictogràfics o modalitats de comunicació escrites.

L'aplicació funciona a partir de l'aprenentatge individualitzat del patró de parla no estàndard i disàrtrica de cada persona. Per tal de crear aquest patró, l'usuari tria les paraules que vol comunicar d'acord amb el seu inventari de fonemes, que,

en molts casos, és reduït. L'aplicació requereix un procés d'entrenament, ja que el sistema de reconeixement de veu millora com més repeticions gravades es facin de cada paraula. Cada un d'aquests enregistraments és editat per persones autoritzades per Voiceitt, que les aproven o descarten, depenent de la qualitat. Aquestes gravacions permeten una certa variació fonètica en l'articulació de cada paraula que serveix per consolidar el model de reconeixement. Al principi es comença amb les tres paraules escollides i, a mesura que l'aplicació va aprenent, es van introduint més paraules. Es preveu que en el futur el sistema pugui reconèixer enunciats més llargs.

La forma de treballar amb el programa consisteix a gravar entre 10 o 12 repeticions de cada una de les paraules inicials més significatives per a l'usuari amb l'ajuda d'un familiar o cuidador. Una vegada que aquests enregistraments hagin

estat aprovats, es pot procedir a utilitzar el programa per comunicar-se. Només cal que l'usuari enuncii la paraula perquè el programa s'activi i interpreti la parla de forma que l'entengui qualsevol persona. Així, com més es faci servir l'aplicació (sigui a través de gravacions o de reconeixement) millor serà el patró de l'usuari i, per tant, el model de reconeixement.

Actualment aquesta aplicació es troba en una fase de desenvolupament i reconeix un total de 50 paraules per cada usuari, però la versió definitiva serà apta per reconèixer un nombre il·limitat de paraules i enunciacions més llargs. La disponibilitat del programa i la comercialització està prevista per a finals de 2018. Aquest període de prova beta testing de l'aplicació s'està duent a terme als Estats Units, Gran Bretanya, Itàlia i Israel.

Des d'Espanya, els encarregats de portar a terme aquestes proves són un equip format per investigadors de la Universitat Autònoma de Barcelona en col·laboració amb professionals del CEE Pont del Dragó-SEEM i l'Hospital Mare de Déu de la Mercè. Paral·lelament, des d'aquestes institucions s'està desenvolupant un estudi sobre inclusió social i l'impacte de Voiceitt en la

identitat i la comunicació de persones amb un dany cerebral adquirit. Es tracta d'un estudi sociolingüístic qualitatiu que es planteja analitzar la comunicació de les persones amb disàrtria en el seu entorn. Durant l'estudi es realitzarà un treball de camp que permetrà recollir totes les modalitats comunicatives de les persones.

Els beneficis d'aquest estudi serveixen per (a) avaluar l'impacte de l'ús de Voiceitt en la comunicació i presentació de la identitat en persones amb dany cerebral adquirit; (b) proporcionar informació basada en l'experiència dels usuaris sobre les possibles limitacions de l'aplicació i així contribuir a millorar les versions futures; (c) proposar pautes comunicatives específiques per als usuaris de l'aplicació, els seus interlocutors/es (que en la seva majoria seran professionals, cuidadors/es i familiars) i Voiceitt; (d) promoure la sensibilitat social i l'acceptació de la diversitat funcional relacionades amb la comunicació, (e) assessorar professionals que treballen amb persones afectades per disàrtria o impediment de parla; (f) contribuir al desenvolupament de Voiceitt; i (g) avançar el coneixement acadèmic sobre enfocaments sociolingüístics a la comunicació en persones amb dany cerebral adquirit. ■

Webgrafia

- <http://www.voiceitt.com/>
- <http://grupsderecerca.uab.cat/cien/en/content/research-project-2017-2019>
- gema.rubio@uab.cat

mirave.es

- ▶ Muntaner 239, 1C 08021 Barcelona
T. 93 200 93 39
- ▶ Indústria 7, Principal 08037 Barcelona
T. 93 458 45 99
- ▶ info@mirave.es
- ▶ www.mirave.es

 DRS. MIRAVÉ
CENTRE ODONTOLÒGIC

EXPERIÈNCIA COMPROMÍS QUALITAT

 SERVEIS INCLOSOS PER COL·LEGIATS/DES I FAMILIARS

- Neteja dental anual
- Visites odontològiques
- Revisions
- Visites d'urgències
- Rx intraorals

ESPECIALISTES EN TOTES LES BRANQUES ODONTOLÒGIQUES.

ODONTOLOGIA HOLÍSTICA I KINESIOLÒGICA.

PIONERS EN IMPLANTS DE ZIRCONI.

La resta de serveis i tractaments, tenen tots els avantatges d'una pòlissa Dental Familiar tant per als Col·legiats/des, com per als familiars que conviuen amb ells/es Acreditació: carnet col·legial **C.L.C.**

E08031263

Entrevista a un usuari de SAAC

Per a l'entrevistador

Nom Víctor Santacruz Benaiges/ Àngel Aguilar Morales

Professió Logopeda/ Enginyer en tecnologia de suport.

Relació amb l'entrevistat logopeda al CTO Badalona (Aspace)/Suport tècnic d'Aspace

Per a l'usuari de SAAC:

Nom: David Utanda Tejedor

Edat: 31

Quan temps fa que és usuari de SAAC? / A quina edat va començar a utilitzar SAAC?

El primer SAAC que vaig utilitzar va ser als 4 anys (fa 27 anys). Me'l van ensenyar al Centre Pilot d'Aspace i també l'utilitzava a casa, tot i que la meua mare no hi estava d'acord, ja que en aquella edat era capaç de dir verbalment algunes poques paraules. Abans del meu primer suport formal, em comunicava amb gestos i assenyalant. També jugava amb lletres amb la meua mare.

Quin tipus de suport fa servir actualment? Tauleta tàctil, telèfon, quadern...

Actualment utilitzo dos suports, una tauleta i un plafó alfabètic (amb lletres i lèxic d'ús freqüent) acoblat a la cadira. La tauleta, igual que l'ordinador, els faig servir amb la palanca de control de la cadira. El plafó l'utilitzo assenyalant amb els dits de la mà esquerra.

Sempre ha sigut aquest, o va començar amb un suport diferent, més senzill...?

No, ha anat canviant amb el temps. La meua mare em va fer el meu primer plafó amb el sistema Bliss. Després, al Centre Pilot, em van fer un llibre de comunicació, també amb sistema Bliss. Vaig començar a aprendre a llegir i escriure amb l'ajuda de l'ordinador, i cap als 10 anys em van fer un altre plafó amb lletres. Vaig estar fins als 14 anys amb tots dos sistemes, i després em vaig quedar únicament amb el plafó alfabètic. Va ser important per a mi quan van incorporar a l'ordinador la veu sintetitzada.

Quin sistema fa servir? Escriptura, símbols... gest, objectes...

Actualment utilitzo l'escriptura majoritàriament, tant amb l'ordinador, com amb la tauleta o el plafó alfabètic. També faig servir gestos, perquè els entenen més i millor a casa. També utilitzo alguns sintetitzadors de veu que m'ajuden a llegir textos i xats en xarxes socials com Whatsapp, Facebook, Gmail, diaris digitals, etc.

Creu que aquesta ajuda per a la comunicació li és útil?

Sens dubte, ja que sense veu ni llenguatge oral no puc fer res. Per tant, gràcies a aquestes ajudes puc fer moltes coses.

L'ha ajudat algun o alguna logopeda per fer aprenentatge d'aquesta ajuda?

Sí, durant tota la vida he tingut suport.

Creu que és important que un professional proposi el tipus de sistema i l'acompanyi en l'aprenentatge i en els canvis que hi poden haver? Valori-ho de l'1 al 10.

Creu que ha de ser l'usuari del SAAC qui col·labori amb la resta de professionals per anar construint els sistemes i aquests

professionals han de ser experts per proposar idees o donar resposta a les meves. Sempre, finalment, la decisió és meua.

Necessita fer servir l'ajuda per comunicar-se dins l'àmbit familiar?

Sí, si no m'entenen els gestos.

El suport de la família és important per acostumar-se a fer servir una ajuda per a la comunicació? Valori-ho de l'1 al 10.

10.

Fa servir l'ajuda per a la comunicació en ambients d'oci? Amb amics, coneguts, a la botiga del barri o en altres llocs socials?

Sí, sempre la porto quan surto. Quan em comunico amb algunes persones que no em coneixen, pensen que el plafó és un joc o unes targetes de lectura. L'acompanyant els explica com funciona, ho entenen ràpidament i em puc comunicar amb ells sense problemes.

Considera que les persones que poden comunicar-se parlant estan ben preparades per mantenir converses amb persones no locutives com vostè? Què els demanaria?

No sempre. Crec que la gent ha de ser més conscient que, per molt que una persona vagi en cadira de rodes, no vol dir que no els entengui o no els pugui respondre. M'agradaria que la gent es dirigís més a mi i no tant al meu acompanyant. Una vegada entenen que es poden comunicar amb mi, em tracten com un igual.

M'agradaria que tothom un dia anés amb cadira de rodes i visqués l'experiència en primera persona. Així podrien veure i entendre com et miren, com et tracten, com et parlen, i les barreres arquitectòniques, etc.

Si vol afegir-hi alguna cosa més, endavant!

Crec que la tecnologia t'ajuda en la lluita diària.

Què va ser més important, accedir a l'ordinador o la conducció de la cadira amb motor?

L'ordinador va ser abans, quan tenia 5 anys i, definitivament, és més important per a mi. Recomanaria utilitzar-lo com més aviat millor.

Ens fa una frase de comiat per als logopedes lectors de la revista?

Crec que fareu millor la vostra feina si enteneu que cadascú de nosaltres és diferent, s'han de tenir en compte les necessitats individuals, fa falta escoltar la nostra opinió i treballar amb la tecnologia, que és el futur. ■

MOLTÍSSIMES GRÀCIES!!!

Nou reglament europeu de protecció de dades

Microlabhard, Protección de datos

El 25 de maig de 2016 va entrar en vigor el nou Reglament Europeu de Protecció de Dades i que és d'obligat compliment des del 25 de maig de 2018 per a totes les empreses i professionals que tracten dades personals.

Per aquest motiu és totalment necessari començar a adequar els tractaments de dades que estem realitzant als principis, protocols d'informació, d'atenció de drets dels interessats i de polítiques de seguretat previstes al Reglament.

L'objectiu del nou Reglament és protegir el dret fonamental a la intimitat en un món cada vegada més digitalitzat i dotar de recursos a les persones per exercir el control sobre l'ús que se'ls està donant a les seves dades, en un entorn on es fa cada vegada més difícil el control donada la constant evolució de les noves tecnologies.

Com a Logopedes, estan totalment obligats per la normativa de protecció de dades perquè la seva activitat comporta el tractament permanent de dades de caràcter personal, de les considerades ESPECIALS pel Reglament General de Protecció de Dades. Per tant, el Logopeda ha de parlar especial atenció i gestionar correctament, el tractament de les dades dels seus pacients, la forma en què s'ha obtingut el consentiment, les comunicacions de dades que pot estar realitzant, ja sigui a d'altres professionals sanitaris, a organismes o ens públics, mútues de salut, etc, els sistemes de tractament que s'estan emprant, etc, tenint en compte l'ús de les noves tecnologies i el que disposa el Reglament General de Protecció de Dades.

ASPECTES MÉS RELLEVANTS DEL REGLAMENT EUROPEU

- Principi de responsabilitat activa de tots els professionals o entitats que tracten dades personals (s'han de prendre mesures que permetin demostrar que el professional està en condicions de complir amb tots els principis, drets i garanties que exigeix el reglament)
- Manteniment d'un registre d'activitats de tractaments.
- Realització d'un anàlisi de risc per a cada un dels tractaments que s'estiguin realitzant.
- Obligació de notificació d'aquelles violacions de seguretat que afectin a dades de caràcter personal.
- Mesures de protecció de dades adequades per a reduir els riscos detectats als anàlisis realitzats.
- El consentiment ha de ser verificable. Revisió dels sistemes de registre del consentiment per garantir la correcta verificació en cas d'auditoria.
- Establir un canal efectiu per facilitar l'exercici dels drets per part dels interessats.
- Documentació de Protecció de dades permanentment actualitzada.
- Nou règim sancionador que preveu multes d'entre 10 a 20 milions d'euros o del 2 al 4% de la facturació total de l'últim any (a aplicar la quantia que resulti més elevada).

Serveis Microlab:

Microlab és una empresa especialitzada en protecció de dades, consultoria, formació, enginyeria i sistemes de seguretat, desenvolupament de webs, bústies electròniques, etc. Pionera en oferir serveis de consultoria i a auditoria per al col·lectiu de Logopedes, donant cobertura a les especials necessitats legals i de protecció que té en relació al tractament de dades de caràcter personal i a l'ús de les noves tecnologies. ■

RECURSOS

No sabes lo que me cuesta escribir esto. La historia de cómo recuperé el lenguaje

Autor: Olivia Rueda.
Edt.: Blackie Books
Preu: 17€

L'autora, Olivia Rueda treballava de redactora a la televisió quan a l'any 2010 va descobrir – a raó d'un atac d'epilèpsia que patia una malformació arteriovenosa (MAV) que un any més tard li provocaria un ictus amb una afàsia de Broca com a seqüela.

L'editor, Jan Martí, a partir de les llibretes manuscrites de l'autora, crea una obra amena, amb punts d'humor negre i visions personals sobre els fets quotidians que acompanyen el diagnòstic i el tractament rehabilitador explicat tot sempre en primera persona. Els dubtes, les decisions, les pors, la ràbia, els plans de futurs, la família, les amistats... no hi ha cap punt que s'ometi. Interacciona amb el lector plantejant-li algunes preguntes i li mostra la seva evolució en l'escriptura a partir de detalls dels exercicis que li programaven o dels escrits del seu diari. Explica, de forma clara i subjectiva, les dificultats evocatives, les dificultats per seguir les converses múltiples, les perseveracions que presentà inicialment...

Lectura molt recomanada per aquells pacients que passen per una situació similar i també pels familiars, professionals i el públic en general. T'ofereix un altre punt de vista del que coneixem com afàsia, la part humana, la part de qui la viu en sí mateix. Ja ho diu el mateix títol del llibre i també el pròleg de l'autora: "¿Cuánto has tardado en leer esta frase? ¿Un segundo? ¿Menos? Pues yo lo he tenido que reescribir diez veces. Puede que incluso más. No porque me considere una perfeccionista, sino porque las palabras tardan en aparecer en mi mente. Y me cuesta muchísimo escribirlas".

Eulàlia Pell, *logopeda col. núm. 08-0406*

Eina per l'avaluació de la dislàlia i disglòssia

Autor: Patricia Escobedo, Eva Galtés i Montserrat Massana

Les companyes Patricia, Eva i Montserrat, totes elles logopedes col·legiades al CLC, han posat a disposició de tots els professionals un material per l'avaluació de la dislàlia i disglòssia.

Aquest treball es va iniciar a petició del CLC quan es va crear la Comissió d'Eines d'Avaluació Logopèdica per patologies. L'objectiu d'aquest projecte era posar a disposició unes eines d'avaluació pròpies, elaborades per logopedes i adreçades a logopedes, que permetessin unificar criteris en l'avaluació logopèdica. La Patricia, l'Eva i la Montserrat van formar el grup de treball encarregat d'elaborar les eines d'avaluació de les alteracions fonètiques-fonològiques de la parla.

Tanmateix, el món professional s'ha transformat els darrers anys, exigint actualment que totes les recomanacions de praxi clínica estiguin degudament justificades amb la millor evidència científica disponible. És per aquest motiu que la Junta de Govern del CLC va prendre la decisió de donar per acabat i tancar aquest projecte ja que els treballs que quedaven pendents de publicar no complien aquests requisits d'evidència que actualment es consideren imprescindibles.

L'Eina per l'avaluació de la dislàlia i disglòssia estava entre els treballs que van quedar per publicar. Com que en el moment de prendre la decisió de no publicar-lo estava ja finalitzat, les seves autores van decidir publicar-lo a títol personal i posar-lo a disposició de qualsevol professional que el volgués consultar i utilitzar. El treball inclou eines per l'anamnesi, l'exploració dels òrgans bucofonatoris, la valoració de la fonètica imitativa, paraules llargues, discriminació auditiva, repetició de frases, lectura i descripció d'una imatge. Totes les eines es presenten en català i castellà per poder respondre a les demandes d'un entorn bilingüe.

En l'elaboració d'aquestes eines d'avaluació hi ha col·laborat la col·legiada Diana Grandi, amb la seva ampliació sobre disglòssies. També ha estat revisada per les logopedes Carme Bruno i Anna Pujol.

TASTETS DE LLENGUA

RELACIÓ, LLISTA O LLISTAT?

Una **relació** és una enumeració o **llista** ordenada de noms, adreces o altres dades. El verb corresponent no és **relacionar**, sinó **fer una relació**, **fer una llista** o **enumerar**, **detallar**, **especificar**, **esmentar**, segons el context.

Per exemple:

*Els arguments que es detallen a continuació. (I no pas: *Els arguments que es relacionen a continuació.)*

Relacionar, doncs, no té el sentit de fer una llista, ja que vol dir "posar en relació" (*Relacionar un cas amb l'altre*) o "mantenir relacions d'amistat, de negocis, etc." (*Ens relacionem amb gent d'arreu del món*).

El nom **l·listat** en català és correcte, però només en els àmbits de la informàtica, l'electrònica i la documentació, per designar un 'resultat d'operacions efectuades per un ordinador, escrit en paper per una impressora'.

Per exemple:

Acabo d'imprimir el l·listat d'etiquetes amb el nou logo d'empresa.

Per tant, no és correcte quan es fa servir amb el significat de 'full o conjunt de fulls en què hi ha escrita una sèrie enumerativa de noms de persones o coses, d'adreces o altres indicacions, especialment ordenades de dalt a baix', ja que això és una **llista** o una **relació**.

Per exemple:

De la llista/relació d'alumnes que m'has passat, en falta un. (i no el l·listat d'alumnes)

CNL DE BARCELONA
Delegació de l'Eixample
C/ Calàbria, 66, 2n - 08015 Barcelona

Reutilitzar material (2ª part)

Respectar, crear, comprendre, reflexionar, memoritzar i generalitzar l'aprenentatge

Montserrat Garcia Pons, Mestra d'audició i llenguatge de l'escola pública Riu d'Or de Santpedor.
Logopeda col·legiada 08-3553. mgarc254@xtec.cat

RESUM

La primera part de l'article "Reutilitzar material" feia referència a l'elaboració de material, a partir de la reutilització de residus, per aconseguir objectius d'intervenció en logopèdia escolar a l'escola Riu d'Or de Santpedor en els components del llenguatge oral (fonologia, fonètica, morfologia, sintaxi, semàntica i pragmàtica). Aspectes lingüístics que es correlacionen per facilitar el processament del llenguatge escrit.

En aquesta segona part de l'article presento una mostra de materials reutilitzats per a la intervenció en els altres àmbits del llenguatge escrit: comprensió lectora i expressió escrita.

Quan les activitats d'escriptura i de lectura tenen un sentit i una utilitat per als alumnes amb dificultats d'aprenentatge del llenguatge escrit, es crea un marc de motivació, motor d'arrencada bàsic per despertar la curiositat.

Si les activitats connecten amb els interessos dels alumnes, poder triar allò que escriuen, mobilitzen les seves iniciatives personals. Això implica que s'han de sentir part d'un projecte engrescador: els aprenents actuen per ells mateixos, apareix la implicació personal i les ganes de fer les coses bé.

La funció de la logopeda escolar és cercar vies didàctiques que s'adeqüin eficaçment a cada alumne. Oferir diferents panys perquè puguin posar la seva clau. El temps que cal per trobar el pany que obri la porta del concepte és diferent per a cadascú i requereix reflexió per obtenir marcs diversos de processos d'aprenentatge.

1. PARLEM PER ESCRIURE

El llenguatge és comunicació però també creació. Cal fomentar la imaginació i la creativitat per afavorir l'aprenentatge dels continguts bàsics de la llengua d'una forma global, o bé en algun dels aspectes que la componen: fonologia/ortografia, lèxic/semàntica i morfosintaxi.

Cal obrir el context escolar i trobar situacions on l'escriptura tingui altres finalitats i receptors per anar més enllà de la carpeta per arxivar la fitxa o seguir pàgina a pàgina un quadernet de treball.

La construcció de material per jugar a l'escola o per emportar-se a casa i compartir amb la família és molt atractiu.

Jugar permet relacionar-se amb els companys/es, ajuda a comprendre l'entorn que ens envolta i desenvolupa la capacitat creativa. Exposo un seguit d'activitats, sempre partint d'uns objectius d'intervenció:

1 Compondre una paraula

*Capsa de croissants de la celebració d'un aniversari

Decorar la capsa fent un collage amb diferents tipus de papiers per encabir en el seu interior les postals de Nadal que dedicarem als membres de la família.

Retallar lletres de diaris i de revistes per compondre la paraula NADAL, el nom propi de l'alumne i l'any corresponent. L'infant fa la hipòtesi de quants sons té la paraula i pensa el possible ordre de les lletres. Joga a descobrir on va cada lletra que ha retallat, fins que la pot llegir. És el moment d'enganxar-la a la postal. Només queda repetir la paraula en totes les targetes de felicitació. D'aquesta manera estem memoritzant la paraula des de la ruta lèxica, a diferència del procés de construcció que ha estat per la ruta fonològica.

2 Construir paraules a partir de síl·labes:

*Cercles de cartró resultants de fer forats

Escriure síl·labes de dues o tres lletres sense significat dintre de cada cercle: PO, ME, RI, TAU, NES, TA, POR, CA, TRI, etc. Pseudoparaules que ens permetran identificar la quantitat i l'ordre de les lletres dins de la síl·laba.

També podem escriure monosíl·labs amb significat ple: NEU, COS, DAU, BOU, SAC, PAL, FAR, GOL, MÀ, etc.

En una segona sessió, es poden generar paraules bisíl·labes amb significat a partir de les síl·labes que han escrit anteriorment: TAU-LA, PO-MA, TRI-NEU, POR-TA, etc.

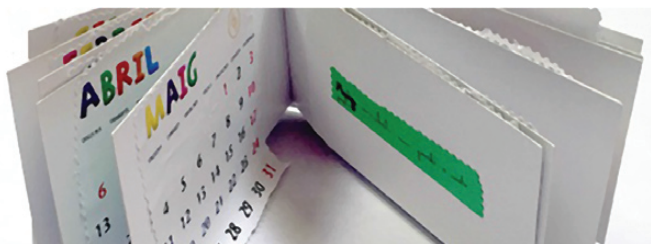
3 Copiar sense errors:

*Calendari del curs escolar regalat per una editorial

L'aprenent ha de retallar els mesos de l'any del calendari i enganxar-lo en targetes d'emalatge, això li permetrà fer un quadern de dites de l'any.

L'exercici consisteix a buscar dites corresponents a cada mes en un cercador d'internet. Un cop seleccionada una, s'ha d'explicar el que s'entén a la logopeda a nivell oral i després copiar-la en un tros de cartolina per després enganxar-la al costat del mes de l'any corresponent.

La tasca de copiar serveix per aguditzar l'atenció i així evitar els errors de substitució i/o omissió de lletres.

4 Descriure un objecte:

*Capsa per guardar les cintes de vídeo

El material ofereix la possibilitat de treballar la llengua parlada i l'escripta com a vehicle de comunicació, informació i plaer.

Jugar al "Veig, veig" amb els de casa mirant per la finestra. Es tracta de descriure un objecte a partir de la flexió verbal "veig" fent servir tots els atributs possibles: "Veig, veig... Una cosa metàl·lica, de color gris, no gaire gran, (...)". S'haurà de transcriure en un paper i es guardarà a la capsa per després compartir-ho amb els companys/es d'escola.

És una activitat que ens permetrà avaluar com els alumnes fan anar els models lingüístics que reben a través de l'expressió oral dels adults que conviuen amb ells a casa.

5 Redactar un text breu:

*Restes de cartolina d'haver guillotinat tapes d'àlbum

Es doblega la tira per la meitat. Han d'escriure allò que per a ells és un problema en un text breu. Quan s'obre la targeta, han d'escriure la possible solució.

Hem de trobar raons que moguin l'alumne a escriure. Hem d'estar atents al seu estat emocional i brindar l'escriptura com a canal per abocar emocions positives i negatives. És per això que l'acte d'escriure té raó de ser.

6 Sintetitzar en una frase o paraula el contingut d'un capítol:

*Tires sobrants de cartolina i imatges de catàlegs editorials

Els catàlegs de propaganda de les editorials ofereixen unes fotografies de qualitat de les portades dels seus llibres. Una imatge pot ser el tret de sortida d'un petit relat. Elaborar un primer esbós d'una narració, estructurant-la en capítols, és una estratègia per estimular la creativitat.

L'alumne maneja la possibilitat d'ordenar un hipotètic fil argumental, escrivint el títol específic de cada capítol.

7 Utilitzar el mode subjuntiu:

*Motlles circulars de cartró

El mode subjuntiu expressa desitjos, divagacions... que no han succeït i, potser, no succeiran. Els temps de subjuntiu està subordinat a una acció o estat principal. En aquest exercici, l'alumne formula en present "Desitjo que..." expressant subordinació (dependència) respecte a una oració principal en present o en futur. Ex. "Desitjo que el meu cosí es curi".

Es tracta de formular, per Nadal, desitjos que no tinguin a veure amb objectes físics com les joguines, sinó anar més enllà i pensar en fórmules més connectades amb el nostre sentit social, afectuós, en valors morals, etc.

Wilson afirma: "quan un desig personal ens impulsa a aprendre a fer alguna cosa bé amb les mans, s'inicia un procés extremadament complicat que dona al treball una forta càrrega emocional. Sembla que les persones canvien de manera significativa quan es fonen el moviment, el pensament i la sensibilitat".

2. LECTURA

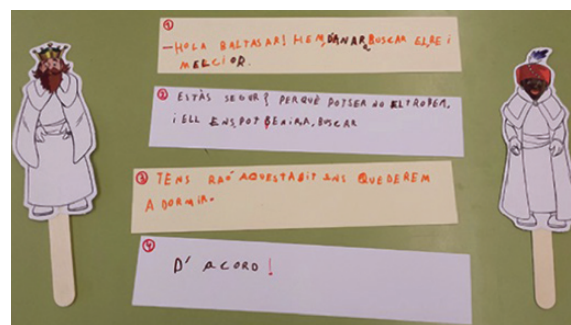
La lectura és molt important perquè és una font d'aprenentatge i enriqueix el vocabulari més que cap altra activitat. En l'adquisició de la lectura competent són evidents els avantatges de la lectura lèxica, però no es pot obviar la lectura fonològica, ja que ambdós processos són necessaris i coexisteixen a l'hora de fer una lectura fluida. **L'expansió del lèxic depèn directament de l'habilitat en la descodificació.**

Llegir és un esforç que cerca el significat, és una construcció activa del subjecte mitjançant l'ús de claus i estratègies (Defior, 1996). Facilem aquesta tasca:

1 Comunicar un text a un auditori, posant èmfasi en diferents aspectes i recursos (entonació, ritme, pauses, velocitat, pronúncia...):

*Titelles de pal

Sempre és ben rebut pels infants inventar un guió d'una història entre personatges. L'activitat per ella mateixa és un sac de recursos estilístics, expressius i imaginatius.

Enganxar amb cinta adhesiva personatges de fitxes obsoletes d'editorials a un depressor.

L'activitat consisteix a treballar un guió de teatre de titelles. Es prepara la lectura d'un text elaborat pels propis alumnes a fi d'adonar-se de les pauses que cal fer, del ritme i de l'entonació pròpia.

2 Identificar globalment les paraules i escriure-les:

*Plats de cartró de nadal

Ajuntar i enganxar dos plats per copiar amb lletres adhesives paraules que l'alumne ha llegit prèviament.

Seguidament ha d'enganxar la imatge a la paraula corresponent.

Els plats s'aguanten en vertical i el nen s'ho enduu a casa per memoritzar visualment els mots, a més de fer saber a la família com va aprenent de mica en mica.

3 Elaborar hipòtesis interpretatives del text:

*Capsa de cartró d'una crema facial

L'infant busca sis imatges i les enganxa a cada cara del cub. És el punt de partida per escriure una petita història. Cada imatge ens marcarà un paràgraf que s'escriurà amb una o dues frases curtes o una de composta.

És molt important ensenyar-los a planificar: generar idees sobre el text i organitzar-les. Per això, es realitza un esbós, entès com a primer text. Més endavant, s'escriu cada paràgraf en sis targetes i es numeren pel darrere. Ja tenim un joc!

Es treuen els cartonetets de la capsa visualitzant el text que s'haurà d'ordenar en funció de la comprensió que en faci el lector/a. Es farà l'autoavaluació girant els cartonetets i sortirà la correlació numèrica si és correcte.

4-Identificar paraules globalment:

*Porteria de plàstic d'una marca de cervesa

"Si voleu fer llançaments de pilotes de ping-pong, primer s'hauran de llegir els monosíl·labs".

Reconèixer una paraula directament sense haver de llegir totes i cadascuna de les lletres que la formen perquè s'ha memoritzat visualment el mot. Ens hem entrenat, ara toca jugar el partit.

5 Reconèixer la lletra inicial de la paraula:

*Capsa de colors plastidecors i objectes desaparellats o perduts

A cada un dels forats de la capsa, s'hi enganxen lletres adhesives corresponents a les consonants. Els alumnes han de buscar entre els petits objectes que hi ha dins d'una altra capsa i reflexionar sobre la lletra inicial de cadascun.

Atorgar a cada lletra el so que li correspon a partir de les lletres inicials de les paraules: és molt ben viscut en petit grup i s'automatitzen amb més facilitat les regles de correspondència entre grafema i fonema.

Potenciar l'habilitat de la consciència fonològica: que l'alumne s'adoni que la paraula que vol llegir (tira fònica) es descompon en unitats més petites, les síl·labes, els fonemes i, que per poder-los escriure, haurà d'associar-los una grafia.

La consciència fonològica no és innata, ha de ser incentivada, treballada, viscuda i té molta importància en l'aprenentatge de la lectura.

6 Preveure informació del text a partir d'experiències viscudes:

*Àlbums de fotos d'anelles

Recollir el que els alumnes han treballat a l'aula sobre un tema, una sortida, un projecte o centre d'interès perquè puguin llegir, identificar, reconèixer paraules que han treballat.

Una altra habilitat que cal que els alumnes aprenguin amb ajuda de l'adult és la capacitat de fer prediccions de la informació que es trobaran en la lectura (paraules, estructures sintàctiques i del missatge). L'àlbum ens ajuda a avaluar individualment la comprensió que té el nen dels conceptes programats a l'aula ordinària.

3. AUTOREFLEXIÓ

Reutilitzar comporta inconvenients perquè no hi ha prou espai per endreçar o aparcar el que pensem que més endavant pot tenir una altra utilitat, sobretot a les aules on els grups-classe són nombrosos i es necessita lloc per endreçar el material més prioritari del dia a dia. Per altra banda, es generen molts residus a l'escola, no hi ha prou temps per pensar com es pot treure un altre ús. Tornar a utilitzar alguna cosa amb una finalitat diferent implica un temps de preparació que convida a personalitzar les activitats d'aprenentatge.

La reutilització també suposa grans avantatges a part de fomentar consciència de la gestió dels residus i de l'estalvi econòmic, es pot crear un nou producte que no té res a veure amb la finalitat primària amb què es va elaborar, creant la màgia de la transformació com a bona pràctica escolar.

Les matèries primeres com el paper i el cartró poden reutilitzar-se una vegada i una altra, precisament a les escoles són els materials bàsics més emprats.

4. CONCLUSIÓ

La reutilització m'omple de satisfacció i em dona ales a la imaginació. Em fa ser molt més creativa en la intervenció logopèdica, que es torna molt més propera als interessos i ritmes d'aprenentatge de cada alumne.

Penso que convertir-se en el "drapaire" de l'escola convida a la resta del professorat a plantejar-se que hi ha material del qual no ens en podem desfer.

Els alumnes s'apropien de la llengua i del llenguatge des de la CONSTRUCCIÓ D'UN PROJECTE PROPI que tindrà una finalitat lúdica, organitzativa, expressiva, informativa, narrativa, poètica, etc.

La rehabilitació logopèdica a l'escola va més enllà d'una feina sobre la parla i el llenguatge, també pot oferir igualtat d'oportunitats. La construcció de materials pot ser una bona estratègia metodològica perquè l'escola sigui un lloc interessant que dona les mateixes oportunitats a tothom.

En aquest temps d'alta tecnologia no podem oblidar que les persones necessitem tocar i manipular l'entorn per comprendre'l. ■

BIBLIOGRAFIA

- WILSON, F. R.: "La mano: de cómo su uso configura el cerebro, el lenguaje y la cultura humana". Tusquets editores. Barcelona, 2002.
- WILLINGHAM, D.: "Per què als nens no els agrada anar a l'escola?". Ed. Graó. Col·lecció Micro-Macro Referències. Barcelona, 2011.
- TÉBAR, C.: "Montessori en casa. El cambio empieza en tu familia". Plataforma Editorial. Barcelona, 2016.

MÚTUA General de Catalunya

ENAMORATS
DE LA SEVA ASSEGURANÇA DE SALUT

MÚTUA General de Catalunya

NOMINADA A LA MILLOR ASSEGURANÇA DE SALUT DEL MERCAT PER:

- La cobertura de pròtesis més àmplia del mercat.
- Medicació i teràpies contra el càncer que altres companyies no donen.
- Cobreix íntegrament la tècnica LASIK per a la cirurgia dels defectes de refracció.
- Reproducció assistida **i moltes més cobertures...**

Descobreix tots els altres avantatges de l'assegurança per als **col·legiats** trucant a la teva oficina més propera (www.mgc.es).

Demanan's el teu pressupost i emporta't **2 entrades per anar al CINEMA** (fins exhaurir existències).

Tuset, 5-11 - 08006 **BARCELONA** - 93 414 36 00
www.mgc.es
mgc@mgc.es - atenció al mutualista: atm@mgc.es

Una cosa és dir que treballem en PRO dels professionals.
Una altra és fer-ho:

Compte Expansió PRO

Bonifiquem la teva quota de col·legiat

1 / 6

Aquest nombre és indicatiu del risc del producte. Així, 1/6 és indicatiu de menys risc i 6/6 és indicatiu de més risc.

Banco de Sabadell, S.A. es troba adherit al Fons Espanyol de Garantia de Dipòsits d'Entitats de Crèdit. La quantitat màxima garantida actualment pel fons esmentat és de 100.000 euros per dipositant.

10% + 0 + 1% + Gratis

de la teva quota de col·legiat màxim 50 euros* primer any.

comissions d'administració i manteniment.¹

de devolució dels teus principals rebuts domèstics² fins a 20€ bruts/mes.

targetes de crèdit i de dèbit.³

Truca'ns al **900 500 170**, identifica't com a membre del teu col·lectiu, organitzem una reunió i comencem a treballar.

* Bonificació del 10% de la quota de col·legiat, associat o agremiat amb un màxim de 50 € per compte amb la quota domiciliada, per a nous clients de captació. La bonificació es realitzarà un únic any per a les quotes domiciliades durant els 12 primers mesos, comptant com a primer mes, el de l'obertura del compte. El pagament es realitzarà en compte el mes següent dels 12 primers mesos.

1. TAE 0%

2. Et tornem, cada mes, l'1% dels teus rebuts domiciliats de llum, gas, telèfon fix, mòbil i Internet (fins a 20 euros bruts al mes, sempre que l'import de la devolució sigui igual o superior a 1 euro). Per això, durant el mes has de fer un mínim de cinc compres amb la targeta de dèbit o crèdit del teu Compte Expansió PRO. I, evidentment, hi pots domiciliar tots els rebuts que vulguis. Nosaltres ens encarreguem de totes les gestions.

3. Gratis targetes de crèdit i dèbit amb el servei Protecció Targetes associat i amb una assegurança d'accidents en viatge de fins a 120.000 euros. Tot, gratuïtament amb el teu Compte Expansió PRO.

Oferta vàlida per a nous comptes oberts des del 24/04/2018 fins al 31/12/2018 amb la domiciliació d'una nova nòmina, pensió o ingrés regular mensual per un import mínim de 700 euros en el Compte Expansió PRO. Se n'exclouen els ingressos procedents de comptes oberts en el grup Banc Sabadell a nom del mateix titular. Si tens entre 18 i 29 anys, no cal domiciliar cap ingrés periòdic.

Els titulars d'un Compte Expansió PRO en podran disposar d'un altre d'addicional sense requisits de domiciliació de nòmina, pensió o ingressos mensuals recurrents. I, a més a més, tots els Comptes Professional que vulguis, sense comissió d'administració i de manteniment (rendibilitat Compte Professional: 0% TAE).

Pot fer extensiva aquesta oferta als seus empleats i familiars de primer grau.

sabadellprofessional.com

Captura el codi QR i
coneix la nostra news
'Professional Informa'

